

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Barbora Skácelová

Dějiny města Štíty a historie místního školství

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů a literatury.

Ve Štítech 2019

.....

Barbora Skácelová

Poděkování

Děkuji tímto vedoucímu bakalářské práce PhDr. Pavlu Kopečkovi, PhD. za odborné vedení mé bakalářské práce, řediteli ZŠ Štíty PaedDr. Miloši Harnychovi za půjčení nejnovějších školních kronik, Státnímu okresnímu archivu Šumperk za umožnění nahlédnutí do školních a městských kronik, starostovi Bc. Jiřímu Vogelovi za půjčení nejnovějších městských kronik a Ivetě Horvátové za poskytnutí materiálů z městského periodika.

Obsah

Úvod.....	5
1 Dějiny města Štítý 7	7
1.1 Poloha a charakteristika města	7
1.2 Počátky osídlování a založení města	8
1.3 Feudální majitelé a nájemci Štítů v letech 1308–1752.....	9
1.4 Štítý v období 19. století.....	11
1.5 Štítý v letech 1900–1918.....	11
1.6 Štítý v období 1918–1945	12
1.7 Štítý po druhé světové válce a v období socialismu.....	14
2 Historie školství ve Štítech.....	17
2.1 Počátky školství ve Štítech	17
2.2 Obecná škola ve Štítech (1908–1950)	17
2.3 Státní měšťanská škola ve Štítech (1922–1952)	23
2.4 Masarykova střední škola ve Štítech (1952–1972) a Základní škola a mateřská škola ve Štítech (1972–2018)	31
2.5 Další vzdělávací instituce na území Štítů	36
Závěr.....	37
Seznam použité literatury a pramenů	39
Seznam příloh.....	42

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala vývoj základního školství ve Štítech v kontextu dějin města, a to z mnoha důvodů. Zaprvé mám ráda historii a historie mého rodného města pro mě byla vždycky fascinující. Prošla jsem i zdejší základní školou, a tak jsem se rozhodla prozkoumat její cestu dějinami města. Zadruhé bych se chtěla stát učitelem a myslím, že bych měla mít přehled, jak šel čas se zdejší základní školou, pokud zde chci jednou učit.

Cílem této práce bude zachytit a charakterizovat vývoj základního školství v souvislosti s dějinami města od počátku až po současnost. První kapitola ponese název Dějiny města Štítý, kde se zaměřím na geografickou polohu města, založení města, feudální majitele a nájemce Štítů, kdy rozeberu několik významných rodů, společenský a kulturní život do roku 1918, pohromy v dějinách města do roku 1918. Samozřejmě bylo město postiženo i světovými válkami. V důsledku nich se soukromé boje a války odehrávaly i přímo ve městě, kde vedle sebe žila německá menšina (později většina) a české obyvatelstvo. Ale dějiny města jsou důležité. Právě dějiny města nastiňují celkovou charakteristiku, která je důležitá pro poznání školství. Jak se měnila situace ve Štítech, tak se měnily i podmínky školství. Ať se jedná o samotné založení první školy, tak o cenzuru učebnic, potom o uzavření školy, znovuotevření, stěhování a stavba nové školní budovy. Na toto všechno měly vliv poměry ve městě.

Druhá kapitola, hlavní část bakalářské práce, bude zaměřena na historii základní školy. Dějiny české základní školy začínají ve 20. letech 20. století. Ale podle děkanské kroniky sahají dějiny školství ve Štítech až do roku 1672, z té doby se nám bohužel žádná kronika nezachovala. Nejstarší dochovaná kronika školy pochází z 19. století, která je ale napsána v německém jazyku. Škola ve Štítech byla několikrát přestěhována kvůli politickým nebo materiálním důvodům. Práce se bude zaměřovat na to, jak se škola vyvíjela napříč dějinami a kulturními změnami, které přinesla hlavně druhá světová válka nebo socialismus. Jako zajímavost bude uvedena historie učiliště, které se ve Štítech nacházelo.

Při psaní této práce budu vycházet z literatury, novinových článků, zpravodaje, kronik města a školy a internetových zdrojů. Historie města bude čerpána zejména z městských kronik, internetových zdrojů, monografií o obci a novinových článků. Hlavním pramenem pro školství jsou školní kroniky plus články z periodika, které jsou psány místními obyvateli nebo kantory. Nejdůležitějším a nejpřesnějším pramenem pro psaní této

práce jsou městské a školní kroniky. V knize Valentové a Ševčíka jsou použity jak úryvky z kronik, tak z městských časopisů nebo knih jiných autorů. Tuto knihu používám ve své bakalářské práci jako další hlavní zdroj, protože je historicky přesně napsána a nachází se v ní mnoho zajímavostí, které se nevyskytují v kronikách. Novinové články, městský zpravodaj nebo internetové zdroje už jenom dokreslují městskou a školní situaci a jedná se o zdroje sekundární, ale neméně důležité. Jako doplnění a podkreslení kapitoly školství jsem použila i dva pamětníky, kteří mi svými vzpomínkami pomohli nahlédnout do školy z pohledu žáka a ředitele. Jedná se o Jaromíra Šatánka a Františka Skácela.

1 Dějiny města Štítý

1.1 Poloha a charakteristika města

Město Štítý se nachází na západě Olomouckého kraje, asi 5,5 km na východ od zemské hranice mezi Moravou a Čechami. Štítý leží ve Štítské brázdě, která je na západě obklopena výběžky Orlických hor, na severu Kralickým Sněžníkem a na východě podhůřím Jeseníků.¹ K 1.1.2018 byl počet obyvatel města 2021.²

Ve středu města dosahuje nadmořská výška 450 m. Jedná se o malou nadmořskou výšku ve srovnání s Bukovou horou, která se rozkládá za severním okrajem Štítů a má nadmořskou výšku 958 m. Poloha města podle zeměpisných souřadnic činí přibližně 49°96' severní šířky a 16°76' východní délky.³ Štítý se nacházejí asi 20 km jižně od státní hranice s Polskem.

Napříč staletími se měnil název města. Z historických záznamů a kupních smluv 13. století pochází první název ve tvaru *Schilperc*, v 14. století to byl *Silperch*, *Schildperch* (ze seznamu farností), *Schilperc* a *Schilperch* (1365). Vývoj názvu dále pokračoval na *Ssylperg* (1531), *Ssilperk* (1590), *Schilperck* (1630) a *Šimberk* (1860). Až ke konci 19. století se začala používat počestělá verze názvu a to Šilperk, který městu zůstal až do poválečných let. Místní obyvatelé českého původu používali název Šimperk nebo Šimprich.⁴

Historický znak, který město mělo a má, je osmicípá zlatá hvězda v modrém poli, kterou doplňuje osm malých hvězd mezi cípy. Velká zlatá hvězda byla znakem pánů ze Šternberka, kteří byli držiteli Štítů. Vlajka vypadá obdobně jako znak, jen je ve vodorovné poloze. Nejstarší dochovaná pečeť města Štítý pochází z roku 1334, je na ní vyobrazen rytíř v brnění (patrně sám Jaroslav ze Šternberka), který má na svém štítu a praporu osmicípou hvězdu.⁵

Předměstím Štítů protéká řeka Březná, která je součástí přírodního parku Březná. Parkem protéká i řeka Moravská Sázava. Řeky v krajině vytvářejí výrazná údolí a jsou obklopeny lesem, který je starý 170 let a má charakter pralesa. V přírodním parku Březná

---

¹ VALENTOVÁ, Ivana a Pavel ŠEVČÍK. *Štítý: historie a proměny města 1278–2018*. Štítý, 2018, s. 6.

² Český statistický úřad: Počet obyvatel v obcích k 1. 1. 2018 [online]. 30. dubna 2018 [cit. 2019-01-19].

³ MÍSTOPISNÝ PRŮVODCE PO ČESKÉ REPUBLICĚ. *Štítý*. [online]. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <<https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/5771/stity/>>

⁴ VALENTOVÁ, Ivana a Pavel ŠEVČÍK. *Štítý: historie a proměny města 1278–2018*. Štítý, 2018, s. 6.

⁵ Tamtéž, s. 17.

se nachází několik chráněných druhů živočichů nebo také zřícenina gotického hradu Hoštejn, který měl v 15. století stejného majitele jako Štítý.⁶

Novodobé Štítý jsou proslulé sportovním areálem Acrobat PARK, který nechal postavit olympijský vítěz Aleš Valenta v roce 2002. Každoročně do města zavítají výpravy z České republiky, Kazachstánu, Rakouska, Francie, Ukrajiny, Ruska nebo Švýcarska na své sportovní soustředění. Acrobat Park je, pokud jde o jeho rozsah a druh, druhý největší na světě.⁷

Že město mělo a má významnou polohu, dokazuje i fakt, že do štítecké školy se sjížděly děti z vesnic, které jsou vzdálené od Štítů i 10 km. Podle kronik, ve kterých jsou zaznamenány vesnice, ze kterých žáci pocházeli, je jasné, že škola ve Štítech byla důležitou součástí místního kraje a její význam přetrvává dál.⁸

1.2 Počátky osídlování a založení města

Historie města začíná ve druhé polovině 13. století. Z lidových vyprávění se tradovalo, že město vzniklo v podhradí hradu Šilperk a město střežily tři zámky. Podle historiků dostalo nově založené město název podle strážné věže, která stávala na strategicky důležitém místě – na křižovatce staré obchodní stezky.⁹

V době krále Přemysla Otakara II. dal zbudovat městečko člen markraběcí družiny Protiven ze Zábřeha. Nejstarším historickým dokladem o městě je tzv. „Protivenovo privilegium“ z roku 1278. Tehdy město vlastnili páni ze zábřežské větve Šternberků, kteří drželi větší díl zábřežského panství jako markraběcí léno.¹⁰

Územím vedla stará obchodní cesta, která procházela moravskými úvaly jednak do Kladska a k Baltskému moři, ale také do Čech. Založení hradu a vybavení rychty městskými právy pro obce, které podle Protivenova privilegia patřily pod správu šilperského fojta, vytvořily ze Štítů správní středisko. Město si udrželo význam pro své okolí dodnes,

---

⁶ Navštivte Jeseníky. *Přírodní pard Březná*. [online]. 2017 [cit. 2019-02-08]. Dostupné z: <<https://www.navstivtejeseniky.cz/cil/prirodni-park-brezna>>

⁷ Acrobat PARK. *Acrobat PARK*. [online]. 2016 [cit. 2019-02-08]. Dostupné z: <<http://www.acrobatpark.com/>>

⁸ SOKA Šumperk. *Kronika Národní školy Štítý 1937–1953*.

⁹ VALENTOVÁ, Ivana a Pavel ŠEVČÍK. *Štítý: historie a proměny města 1278–2018*. Štítý, 2018, s. 10.

¹⁰ Digitální knihovna. *Vlastivědný věstník moravský: Z počátků města Šilperka*. [online]. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <<http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:29b58610-618e-11e4-8b87-001018b5eb5c?page=uuid:965757e0-6197-11e4-8fe2-5ef3fc9bb22f>>

ale ne v takovém měříku, jako když bývalo sídlem samostatného soudního a berního okresu a s ním až do roku 1938 součástí politického okresu Zábřeh.¹¹

Od založené města v roce 1278 až do období husitských válek bylo obyvatelstvo na území města národnostně smíšené. V 16. století se ve městě opět začalo rozvíjet hutnictví a sklářství.¹²

1.3 Feudální majitelé a nájemci Štítů v letech 1308–1752

Na počátku 14. století je s městem spojována postava loupeživého rytíře Ješka ze Šilperka. Jeho jméno lze nalézt ve Zbraslavské kronice. Mniši ze Zbraslavského kláštera měli v okolí Lanškrouna své statky a ve své kronice uvádějí, že museli platit odstupné, aby svůj majetek aspoň na dobu jednoho roku uchránili před loupením a rabováním. Tyto činy svádějí na Ješka ze Šilperka. Ale kromě Zbraslavské kroniky není nikde záznam o tomto loupeživém rytíři. Mnozí historici se domnívají, že jde o záměnu jména s Janem ze Schildberga.¹³

V první polovině 14. století není jasné, kdo Štíty vlastnil. Až v roce 1350 se novým držitelem stávají Šternberkové a dávají městu svůj znak (osmicípou zlatou hvězdu v modrém poli s osmi malými hvězdami mezi hroty). V druhé polovině 14. století zajistil Jaroslav Šternberk, aby štítecké panství po jeho smrti připadlo jeho ženě Machně z Běliny a jeho synům. Štíty ale po smrti Jaroslava a jeho synů procházely těžkým obdobím, kdy je další Šternberkové dávali do zástavy za půjčky (hlavně v období husitských válek). Toto rozprodávání a zastavování majetku se uskutečňovalo až do roku 1480, kdy Šternberkové definitivně prodali tvrz a městečko.¹⁴

Díky výhodnému sňatku se stal v roce 1490 spolumajitelem Štítů Aleš Krčma z Koněpas. Jeho synové rozprodali několik vsí, které náležely Štítům. Městu nastaly lepší časy v roce 1531, kdy ho koupil Hynek Berka z Dubé, který přikoupil zpět prodané části. Krčmové z Koněpas byli typem pánů, kteří vydělávali na svém vlastním obyvatelstvu a za úplatky jim povolali různá privilegia. V roce 1521 byla povolena tzv. „odúmrt“, kdy lidé směli v poslední vůli disponovat se svým majetkem. Listinou z roku 1528 bylo dovoleno vařit pivo pro vlastní potřebu, ale v poddaných vesnicích se smělo čepovat jen panské pivo.¹⁵

¹¹ VALENTOVÁ, Ivana a Pavel ŠEVČÍK. *Štíty: historie a proměny města 1278–2018*. Štíty, 2018, s. 10.

¹² PO STOPÁCH LICHTENŠTEJNŮ NA JIŽNÍ MORAVĚ A DOLNÍM RAKOUSKU. Šilperk (Schilldberg). [online]. 2014 [cit. 2019-02-09]. Dostupné z: <<http://www.liechtensteinove.cz/cz/cat/4/>>

¹³ LAUERMANNOVÁ, Marie. *Navrácení titulu "MĚSTO" obci Štíty*. Štíty: MěÚ Štíty, 1994, s. 9.

¹⁴ Tamtéž s. 8–10.

¹⁵ VALENTOVÁ, Ivana a Pavel ŠEVČÍK. *Štíty: historie a proměny města 1278–2018*. Štíty., 2018, s. 18.

Jedinou ženou, která kdy Štíty vlastnila, byla Bohunka Meziříčská. Od smrti manžela Hynka Berky z Dubé sídlila trvale 25 let ve Štítech. Lidé ji měli rádi a považovali ji za první paní dobrého srdce. Osvobodila několika listinami obyvatelstvo na věčné časy od naturálních dávek, založila mlýn, pilu, hutě, rybník a povolila 29 domům vařit pivo. Byla nucena panství po kouscích rozprodávat, až roku 1576 koupil Štíty královský prokurátor Matyáš Žalkovský.¹⁶

Žalkovští se do historie města zapsali v roce 1576, kdy ho koupil Matyáš Žalkovský, zakladatel tohoto rodu. Žalkovští měli hlavní sídlo v Dobromilici. Po jeho smrti připadlo Štítecké panství jednomu z jeho šesti synů Janovi. Místní pověst vypráví, že páni tří zámků si pomocí zvláštního zařízení na dobrou noc přitukávali džbánky s vínem. I když musel Jan po šesti letech panství prodat, protože byl zadlužený, podporoval jeho rozvoj. V roce 1577 zničil město požár. Jan nechal město znova vystavět a založil panský rybník. Původní hráz rybníka stojí dodnes. Potvrdil 29 měšťanům várečné právo, schválil šilperským pláteníkům řád jejich cechu a sklářskému mistru Dominiku Schürerovi dopomohl svou přímluvou u císaře Rudolfa II. k šlechtickému titulu. Z této šťastné české doby ve městě zůstala památka v podobě aliančních erbů manželů Jana a Anežky Žalkovských s česky psanými nápisy. Erby lze dnes vidět nad vchodovými dveřmi radnice. Štíty od prodání roku 1596 putovaly od jednoho držitele k druhému.¹⁷

V roce 1618 vypuká třetí pražskou defenestrací třicetiletá válka. Jednalo se o vyhrocení dlouhotrvajících náboženských a mocenských sporů v Evropě. Dlouhodobě panoval svár mezi římskokatolickou církví a stoupenci reformace (luterány a kalvinisty).¹⁸ Rokem 1624 končí i pro Štíty období rozkvětu a začíná období náboženského a sociálního útisku, živelných pohrom, moru, cholery a hladomoru. Ačkoliv byly Štíty ještě v 16. století největším městem v zábřežském politickém okrese, za vlády Lichtenštejnů začaly hospodářsky upadat. Vrchnost vymáhala nadměrné placení dávek, více roboty a za neplnění povinností udělovala ponižující tresty. Poddaní se tajně scházeli s luteránskými kněžími, kteří přinášeli do města české náboženské knihy a v noci konali pobožnosti. V roce 1640 dokonce majitelé města zrušili městský pivovar kvůli konkurenci hlavnímu sídlu Lichtenštejnů. Ve Štítech se mohlo čepovat jenom panské pivo. Světlym bodem v období téměř 200 let bylo konání jarmarků a výročních trhů, jejichž tradice se zachovala dodnes.

---

¹⁶ LAUERMANNOVÁ, Marie. *Navrácení titulu "MĚSTO" obci Štíty*. Štíty: MěÚ Štíty, 1994, s. 14.

¹⁷ Tamtéž, s. 16–20.

¹⁸ RANDÁK, Jan. *Dějiny českých zemí*. Praha: Knižní klub, 2011, s. 166–167.

Částečné uvolnění přineslo období 80. let 18. století, kdy byl vydán Josefem II. patent o zrušení nevolnictví. Zvláštností jarmarků bylo působení chmatáků a zlodějů, kteří měli povolení od městské rady odstříhovat měšce s penězi nebo vyprazdňovat kapsy. Nesměli se ale dát chytit a uloupenou kořist museli na konci jarmarku odevzdat.¹⁹

1.4 Štíty v období 19. století

V 19. století zažila především Evropa a Severní Amerika hospodářský růst. Evropa byla na počátku tohoto století zasažena napoleonskými válkami. Toto období nebylo charakteristické jen Napoleonem a jeho taženími, ale také průmyslovou revolucí v Anglii. Na přelomu 18. a 19. století kromě toho došlo v českých zemích k utváření nové společnosti, která jako zbytek Evropy přecházela od feudálního systému ke kapitalismu.²⁰ Díky revolučnímu roku 1848 a zaniklým městským feudálním privilegiím se z poddaných stali samostatní řemeslníci a hospodáři. Ale k těmto změnám také přibýly změny kulturní, společenské, sociální a dopravní.²¹

V druhé polovině 19. století přišla do města hospodářská krize, kterou vyvolalo budování textilních továren, které byly vybaveny moderními stroji. Zanikaly domácí přadláctví a tkalcovství, kterým se ve městě živila většina obyvatel. Díky tomu se místní začali za prací stěhovat. Stěhovali se do vnitrozemí, ale často také za oceán do Severní Ameriky. Pokud tamní lidé za prací dojížděli, tak to bývalo velmi často do Rakouska.²²

V roce 1850 se město stalo sídlem okresního a berního úřadu. Pro tyto účely byla postavena nová radnice, ale také věznice. V roce 1900 byla zřízena četnická stanice.²³

1.5 Štíty v letech 1900–1918

Převážnou většinu obyvatelstva města tvořili spíše zemědělci, kteří jako hlavní zdroj příjmu měli pěstování lnu a chov dobytka. Zemědělce ve městě ještě doplňovali obchodníci a řemeslníci. V pozdějším období vznikla pila, bednárna, papírna a cihelna.²⁴

---

¹⁹ VALENTOVÁ, Ivana a Pavel ŠEVČÍK. *Štíty: historie a proměny města 1278–2018*. Štíty, 2018, s. 21–23.

²⁰ RANDÁK, Jan. *Dějiny českých zemí*. Praha: Knižní klub, 2011, s. 184–195.

²¹ Tamtéž, s. 24.

²² Tamtéž, s. 24.

²³ Tamtéž, s. 24.

²⁴ VALENTOVÁ, Ivana a Pavel ŠEVČÍK. *Štíty: historie a proměny města 1278–2018*. Štíty, 2018, s. 24.

Hospodářský rozvoj byl ve Štítech zpomalován nedostatkem přístupových cest, které by město spojovaly s okolním světem. Do roku 1900 zde nebyla jediná silnice, která by spojovala město s ostatními vesnicemi. V té době bylo nejlepší všude chodit pěšky.²⁵

Když 31. července roku 1914 přišla ze Zábřehu zpráva o vyhlášení války, změnilo se všechno. Muži byli povoláni do zbraně, manželky a dívky je oplakávaly. Zástup mužů pochodoval z náměstí k nádraží a pro ty, kteří se s nimi loučili, nastaly kruté časy. Ženy braly povinnosti mužů na svá bedra a všude nastával hlad. Obyvatelé Šilperka neutrpěli velké ztráty. Na frontu bylo povoláno 219 a z toho se jich 188 vrátilo ve zdraví domů.²⁶ Někteří doma ale našli opuštěné děti, protože jejich manželky zemřely na zákeřnou španělskou chřipku, která se v období první světové války rozmohla.

1.6 Štítý v období 1918–1945

Rok 1918 je dobře znám díky konci první světové války. Ve stejném roce 28. října vznikla Československá republika. Na úřadech a u četníků probíhaly změny a byla po pracovnících žádána přísaha věrnosti novému státu. Bylo nařízeno, aby se z úředních budov sundaly znaky s rakouským dvojitém orlem.²⁷

Jak je již známo, štítecké obyvatelstvo bylo po většinu svých dějin smíšené. Jinak tomu nebylo ani po první světové válce. Ale naděje, že spolu obě národnosti opět splynou a život ve městě poběží hladce, byly plané. Německé obyvatelstvo města mělo mnoho majetku a vlastnilo obchody, ve kterých nechtělo zaměstnávat české obyvatelstvo. Ale našly se i výjimky, kdy Němec zaměstnával Čecha a mimo práci byli dokonce přátelé.

Pozemková reforma nepřinesla ve Štítech žádné výhody. Špatná půda a nepříznivé počasí nepřinášely žádný užitek. Pokud někdo měl práci mimo zemědělství, tak za ni byl bídně placen a peníze nestačily ani na základní obživu rodin. Obyvatelstvo trpělo hladem a mnoho dospělých lidí a dětí postihly zákeřné choroby.²⁸

V 30. letech 20. století došlo k jistému rozvoji řemesel. Ve městě se nacházeli dva lékaři, zvěrolékař, zubní ateliér, sklad tabáku, advokát, notář, obchody se smíšeným zbožím, dva pekaři, pět řezníků, dva obchodníci s kůžemi, holiči, porodní asistentka, drogist, knihař, galanterie, učitel hudební školy, kloboučník, dva pohřební ústavy, tři trafiky, malíři pokojů,

---

²⁵ Tamtéž, s. 25.

²⁶ Tamtéž, s. 40.

²⁷ Tamtéž, s. 46.

²⁸ VALENTOVÁ, Ivana a Pavel ŠEVČÍK. *Štítý: historie a proměny města 1278–2018*. Štítý, 2018, s. 48.

hodináři, zámečníci, kováři, krejčí, obuvníci a prodejna obuvi Baťa, provazník, truhlář, cukráři, obchod s lihovinami, zasilatelství, obchod s mýdly a mnoho dalších.²⁹

V polovině 30. let 20. století se české i německé obyvatelstvo pokusilo urovnat spory a ve Štítech začaly panovat pokojné sousedské vztahy. Toto poklidné období ale netrvalo dlouho. Situaci začal ovlivňovat Hitlerův nástup k moci a dvě německé politické strany Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei (DNSAP) a Deutsche nationale Partei (DNP). Konečný zlom v sousedských vztazích přinesl vznik jednotné sudetoněmecké národní fronty, později Sudetoněmecké strany. Nově vzniklá strana měla dosáhnout mnoha národnostních cílů, ale naoko byla loajální vůči Československé republice. Strana chtěla zavést jediný úřední jazyk, kterým měla být němčina. Chtěla zrušit české školy, tisk českých novin a také chtěla zlikvidovat české svazy spolky atd.³⁰ Ve městě se našlo mnoho příznivců této nově vzniklé strany, hlavně ze starší generace, která vítala slibované odtržení Sudet a mládež oslovily projevy Adolfa Hitlera. Ve městě začaly kolovat letáky, které byly schválně psány špatnou češtinou s názvem „Liga českého lva“.³¹ Na začátku září 1938 proběhlo poslední zatčení provokatérů. Čeští občané města si stále nepřipouštěli nebezpečí. 29. září 1938 byla podepsána mnichovská dohoda zástupci z Francie, Velké Británie, Itálie a Německa. Jednalo se o dohodu, kterou si Německo nárokovalo československé pohraničí, ve kterém žila německá menšina. Pod nátlakem toto ultimátum Československá republika přijala.

Ve městě zůstalo jen pár starousedlých českých rodin. Zbylou část městského obyvatelstva tvořili Němci. 9. října 1938 vstoupila do města německá branná moc. Německé obyvatelstvo ji bouřlivě vítalo. Tímto příchodem přebrala armáda veškerou správní a policejní moc. Na radnici byl zřízený soud a jiné úřední organizace. Ve škole a v knihovnách proběhla cenzura knih a učebnic.³²

Okupační jednotka německé armády ale nezůstala ve městě dlouho. Byla nahrazena německým četnictvem. Jako první konfrontace byl pro štítecké brance, které si sebou německá armáda odvedla, konflikt s Polskem v roce 1939. Do města byli posílání zajatci z Polska a Francie. I když většina obyvatelstva byla německého původu, i tak se mezi nimi našli lidé, kteří zajatcům tajně nosili jídlo a snažili se jim pobyt a práce ve městě ulehčit. Ve městě se od roku 1941 organizoval i odboj, který nesl název Národní sdružení

---

²⁹ Tamtéž, s. 50.

³⁰ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918–1938)*. Praha: Libri, 2000, s. 183–187.

³¹ VALENTOVÁ, Ivana a Pavel ŠEVČÍK. *Štítý: historie a proměny města 1278–2018*. Štítý, s. 65.

³² Tamtéž, s. 67.

československých vlastenců. Ze začátku se odboj snažil finančně a morálně podporovat rodiny uvězněných Čechů, ale později už se jednalo o aktivní odboj. K prozrazení tohoto odboje došlo až na konci března roku 1944, kdy byli jeho členové pozatýkáni.³³

Z 8. na 9. května 1945 se po silnicích k městu přibližovala vojenská auta ruské armády. Němečtí vojáci prchali na západ, aby nepadli do zajetí ruské armády, ale raději americké. Na štíteckém náměstí byli ruští vojáci vítáni zbytkem českého obyvatelstva. Nikdo z řad německého obyvatelstva se nestavěl na odpor a nepadl jediný výstřel.³⁴

1.7 Štíty po druhé světové válce a v období socialismu

Po osvobození Rudou armádou se vedení města ujalo několik českých starousedlíků a zástupců českého odboje. Všichni se snažili, aby byl návrat k normálnímu životu bez problémů a konfliktů. Z místních mužů byla vytvořena městská policie, která dohlížela na pořádek ve městě. Postupně se do svých opuštěných domovů vracely české evakuované rodiny. Velké statky, které patřily německému obyvatelstvu, přebírali jejich bývalí čeští zaměstnanci.³⁵ Většina českých obyvatel se snažila, aby se situace mezi zbylými Němci a Čechy nevymkla kontrole. Němci byli přiděleni na práci do svých bývalých statků, kde u nových majitelů pracovali až do odsunu, který ve městě probíhal v roce 1946. Odsun se děl lidským způsobem a nikomu z německého obyvatelstva nebylo ublíženo na zdraví. Antifašisté a Němci rakouského původu směli svůj majetek před odchodem prodat nebo si ho vzít s sebou, pokud měli prostředky na přepravu. Problém nastal se smíšenými manželstvími, která byla posuzována podle vystupování za okupace.³⁶

V roce 1946 se v Československé republice konaly první poválečné volby. Na Moravě se jako první strana umístila Komunistická strada Československa s 35 % hlasů. Nová česká správa města dostala náročný úkol. Muselo se obnovit hospodářství a kultura města. Bylo nutné znovu uvést do provozu výrobní podniky, aby správa města vytvořila pracovní místa pro obyvatelstvo.³⁷ Po únoru roku 1948 se k moci ve městě dostali místní komunisté. Jejich prvním velkým krokem byla v roce 1949 změna německého názvu města Šilperk na typicky český Štíty. Ve stejném roce Štíty přišly o titul město a staly se obcí, kterou vedl národní výbor.³⁸

³³ VALENTOVÁ, Ivana a Pavel ŠEVČÍK. *Štíty: historie a proměny města 1278–2018*. Štíty, 2018, s. 67.

³⁴ LAUERMANNOVÁ, Marie. *720 let Štítů 1278-1998*. Štíty: Město Štíty, 1998, str. 34–36.

³⁵ VALENTOVÁ, Ivana a Pavel ŠEVČÍK. *Štíty: historie a proměny města 1278–2018*. Štíty, 2018, s. 68.

³⁶ Tamtéž, s. 69.

³⁷ VALENTOVÁ, Ivana a Pavel ŠEVČÍK. *Štíty: historie a proměny města 1278–2018*. Štíty, 2018, s. 69.

³⁸ Tamtéž, s. 72.

V roce 1950 měly Štíty 950 obyvatel. Prudká fluktuace ze dnů po osvobození města pominula a počet obyvatel se ustálil. Podle druhů zaměstnání bylo ve městě 40 % rolníků, pouze 2 % podnikatelů a 5 % učitelů. Sociální poměry byli příznivé. Každý štítecký občan měl své pracovní místo. Problém nastal s byty. Obyvatelstvo bylo náročnější, chtělo vlastní koupelny v každém bytě a rozsáhlé rekonstrukce místností. Tyto požadavky ale nemohl místní národní výbor splnit. Proto se lidé začali z obce stěhovat za lepším ubytováním do velkých měst. V této době se ve městě nacházela pobočka úřadu okresního soudu s pozemkovou knihou, staniční úřad československých státních drah, poštovní úřad s telefonní centrálou a stanice Stráže národní bezpečnosti (SNB). Po odsunu Němců byla hospodářství osídlena jen z části. Obdělávání půdy v soukromém vlastnictví se dělo starým způsobem, i když mechanizace v zemědělství pokročila. Pole byla po druhé světové válce zanedbaná a dávala jen malý zisk.³⁹ V roce 1955 vzniklo JZD (jednotné zemědělské družstvo), které ale neprosperovalo. Až v roce 1964 byl založen státní statek, ve kterém se štítecké JZD sloučilo s ostatními obcemi a státní statek tak obhospodařoval 3600 hektarů půdy.⁴⁰

Pro sportovní vyžití ve městě bylo vybudováno nové fotbalové hřiště, tenisové kurty, volejbalové hřiště v parku a v roce 1971 koupaliště a skokanský můstek. V roce 1964 se začalo budovat první veřejné tábořiště. Za jeho stavbou stál učitel Rudolf Čáp, jeho další kolegové ze školy a svaz turistů. V pozdější době se tábořiště změnilo na autokemp. Ročně autokemp navštěvovalo okolo 10 000 domácích i zahraničních turistů.⁴¹ Za celou éru autokempu se bavíme o statisících návštěvníků, hlavně z NDR (Německá demokratická republika) a Nizozemska, kteří se sem vraceli až do roku 2007, kdy byl autokemp uzavřen.⁴²

1.8 Štíty po roce 1989

V lednu 1989 se v Československé republice konaly vzpomínkové demonstrace při příležitosti upálení Jana Palacha. Reakce komunistického režimu vedla k dalším demonstracím. 17. listopadu 1989 se uskutečnila demonstrace k 50. výročí uzavření vysokých škol nacisty v roce 1939. Zásahy ozbrojených složek měly za následek odstartování vlny protestů, sametovou revoluci a pád komunistické strany v Československé republice a rozpad celého východního bloku.⁴³

---

³⁹ SOkA Šumperk, Kronika Města Štíty, 1950–1955, inv. číslo: 1b.

⁴⁰ VALENTOVÁ, Ivana a Pavel ŠEVČÍK. *Štíty: historie a proměny města 1278–2018*. Štíty, 2018, s. 77.

⁴¹ Tamtéž, s. 74.

⁴² Tamtéž, s. 194.

⁴³ RANDÁK, Jan. *Dějiny českých zemí*. Praha: Knižní klub, 2011, s. 380–385.

V období manifestací v Praze vzniklo ve Štítech 27. listopadu roku 1989 Občanské fórum. V rámci předvolebního mítinku v roce 1990 navštívil Štíty Václav Klaus. Mezi lety 1990-1991 se konal boj o budovy, které patřily městu, protože nové firmy, prodejny a provozovny potřebovaly prostory. Ve městě se začalo rozvíjet soukromé podnikání a probíhaly restituční spory, kdy občané vedli spory s úřady, protože chtěli vrátit budovy, které vlastnil krajský národní výbor. Nakonec se všechny budovy podařilo vrátit. Roku 1992 bylo štítecké náměstí prohlášeno ministerstvem kultury za památkovou zónu.⁴⁴

Dne 10. srpna 1992 podala obecní rada Okresnímu úřadu v Šumperku žádost o určení obce Štíty za město. Až po dvou letech a desítkách dopisů do poslanecké sněmovny a parlamentu byl 1. července roku 1994 Štítům navrácen titul město.⁴⁵

Budova za kostelem byla zrekonstruována a v roce 1993 zde bylo otevřeno zdravotnické středisko. Dnes zde sídlí 5 lékařů a pobočka charity Zábřeh. Ve Štítech se nacházejí také dva velké zdroje obživy pro místní obyvatele. Jedná se o firmy KLEIN Automotive s. r. o., který zaměstnává 711 lidí, a ZK Kovovýroba Žerníček, který má 60 zaměstnanců. Malé obchody s potravinami, které vznikly po roce 1989, zanikly a zůstaly jen obchodní řetězce. V roce 1993 byly obnoveny štítecké jarmarky, které se konají každou poslední sobotu v květnu, a poutě, pořádané v polovině srpna.⁴⁶

---

⁴⁴ VALENTOVÁ, Ivana a Pavel ŠEVČÍK. *Štíty: historie a proměny města 1278-2018*. Štíty, 2018, s. 84.

⁴⁵ MěÚ Štíty, *Kronika města Štíty, 1989–2008*.

⁴⁶ VALENTOVÁ, Ivana a Pavel ŠEVČÍK. *Štíty: historie a proměny města 1278–2018*. Štíty, 2018, s. 85–86.

2 Historie školství ve Štítech

2.1 Počátky školství ve Štítech

Zmapování počátků školství ve Štítech není jednoduchý úkol. Díky děkanské kronice v Šumperku se dovídáme, že první škola ve Štítech, tehdy německém městě, byla v roce 1672. V 19. století vlastnili město Lichtenštejnové. V roce 1853 nechali postavit novou budovu pro školu, která byla umístěna na vrcholu náměstí za kostelem. Ve městě Štíty žila česká menšina, která chtěla zřídit českou školu. Ale jelikož byly Štíty od svého vzniku převážně německé, tak docházelo k problémům ohledně zřízení nové české školy. Německé obyvatelstvo ve svém městě českou školu nechtělo.⁴⁷

2.2 Obecná škola ve Štítech (1908–1950)

Na počátku roku 1908 se u české menšiny ve městě zrodil nápad na otevření české menšinové školy. Několik českých dětí navštěvovalo školu německou za kostelem, ale rodiče často mívali problémy s učiteli, kteří si stěžovali na nedostatečnou znalost německého jazyka u českého žáka. V té době byla tvořena česká menšina ve Štítech 147 obyvateli. Oproti německé populaci, která činila 1 564 obyvatel, měla malou šanci na prosazení svých požadavků.⁴⁸ Česká menšina byla teprve na počátku svého národního probuzení a vidina české menšinové školy pro její děti, kde se bude vyučovat v českém jazyce, pro ni byla zlepšením životní situace. České školství mělo obtížnou pozici. V roce 1880 byla předními českými politiky a vlastenci založena Ústřední Matice školská, která se snažila podporovat české školství, zabránit germanizaci českých žáků a v národnostně smíšených oblastech českých zemí budovat menšinové české školy.⁴⁹ Tužby českých občanů města došly naplnění rozhodnutím Ústřední Matice školské v Praze. Ve školním roce 1908-1909 byla zřízena první česká škola ve městě. Hlavní potíže české školy spočívaly v umístění. Po měsících hledání vhodných prostor pronajala Ústřední Matice školská místnost v domě štíteckého obchodníka a rolníka pana Josefa Bartoně za roční nájemné 300 korun (příloha č. 1). Německým zástupcům města se zřízení školy nelíbilo. Ale přes všechny protesty byla 11. září roku 1908 okresní školní radou ze Zábřehu tato místnost uznána

---

⁴⁷ Historie školy. *Základní škola a mateřská škola Štíty* [online]. [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://www.zsstity.cz/zakladni-skola/historie-skoly/>.

⁴⁸ BARTOŠ, Josef, Jindřich SCHULZ a Miloš TRAPL. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Ostrava: Profil, 1990, str. 228.

⁴⁹ Valentová, Ivana. *Školství na Šilpersku*. Štítecký list. 2008, č. 6, s. 4–5.

vhodnou pro školní účely. U předběžného zápisu bylo přítomno 50 českých dětí. Fyzicky jich do školy nastoupilo 38. První školní rok zahájili čeští žáci a jejich učitelé ve štíteckém kostele děkanskou mší. Ale toto pokojné období netrvalo dlouho. Dne 23. září roku 1908 se vyučování ve škole konalo pouze dopoledne. Odpolední výuka byla znemožněna příchodem městského policejního komisaře a městského strážníka, kteří chtěli děti ze školy vyhnat. Díky statečnému učiteli bylo tomuto vyhazovu zabráněno a ze školy byli vykázáni komisař a strážník. Tímto činem počalo pronásledování českých rodičů. Na příkaz městské rady byli rodiče svoláni do školy. Toho dne také začalo pronásledování městské české menšiny. Trvalo téměř celý rok. Ale ať městská rada činila jakékoli zákazy a překážky, počet žáků v české škole neklesl a čeští rodiče se odmítli vzdát práv na vzdělání svých dětí.⁵⁰

Klidný vývoj české školy ale nedal jejím německým nepřátelům a městskému zastupitelstvu spát. Městské zastupitelstvo bylo vynalézavé a mělo mnoho prostředků na zničení české školy. Dne 20. listopadu roku 1908 písemně městské zastupitelstvo nařídilo panu Bartoňovi, aby na dvoře zboural dřevěné záchody pro žáky, protože k jejich postavení nebylo z města dáno povolení. Městská komise potom rozhodla, že pokud nejsou u školní budovy záchody, nesmí v dotyčném místě být umístěna škola. Proti tomuto nezákonnému jednání zakročil správce školy, který napsal stížnost na okresní hejtmánství, ministerstvo školství a národní osvěty a na zemskou školní radu. Městské zastupitelstvo muselo díky dopisu z ministerstva školství a národní osvěty okamžitě zrušit nařízení, které vydalo. Zbytek školního roku probíhal klidně, až na tuhou zimu, kdy z okolních samot nemohly děti docházet do školy, protože cesty byly neschůdné.⁵¹

„Přetěžký byl začátek české školy ve Štítech, ale tím větší je radost nyní po roce nad tímto úspěchem. Kéž obětavost české veřejnosti pro tento pracně vybudovaný stánek našeho veleducha J. Amose Komenského neomdlévá, my pak mohouce se opírat o tuto obětavost budeme kráčet se stejnou pílí a rázností k úspěchům novým.“⁵²

V roce 1910 bylo nejtěžším úkolem pro správce školy a Ústřední Matici školskou opatření vhodné a samostatné budovy pro českou školu. Výbor Ústřední Matice školské se pokoušel ve Štítech koupit dvě budovy, ale obě byly městským zastupitelstvem schválně prodány Němcům. Jako třetí pokus chtěl výbor Ústřední Matice školské koupit stavební místo, protože postavení nové školní budovy se jevilo jako jediné možné řešení problému. Výbor si byl skoro jist, že koupí pozemku a zachování české školy nic nepřekazí. Ve městě

---

⁵⁰ SOkA Šumperk. Kronika Obecné/ Národní školy v Šilperku 1908–1950.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tamtéž.

byly nepříznivé hospodářské podmínky a obecní zastupitelstvo potřebovalo peníze, takže prodání pozemku by bylo jenom výhodou. Na poslední chvíli koupil stavební pozemek německý starosta města, aby tak zabránil zachování české školy. Tím byl výbor Ústřední Matice školské přinucen požádat o povolení na vyučování v původní budově.⁵³

Následující školní rok 1911-1912 se s povděkem dalo konstatovat, že jak přímé útoky, tak i novinářský boj ze strany německé většiny proti české škole ustal. Německé obyvatelstvo si nejen na českou školu ve městě zvyklo, ale někteří dokonce na českou školu zapsali svoje děti. Jelikož ale nebylo v české škole dost místa ani pro české děti, nemohly být německé děti, i když český jazyk ovládaly, přijaty. Ani v tomto školním roce se výboru Ústřední Matice školské nepodařilo získat budovu pro českou školu. Vhodných budov ve městě bylo několik, ale u každé bylo potřeba vykonat stavební úpravy, které by německý starosta města a městské zastupitelstvo protahovali. Výbor Ústřední Matice školské se rozhodl, že pokud se v dohledné době nenajde vhodný objekt pro školu, postaví se ve Štítech provizorní školní pavilon, k jehož stavbě nebylo potřeba schválení stavebních úřadů.

Ve školním roce 1912-1913 bylo zapsáno na českou školu 16 německých žáků, kteří pro nedostatek místa byli odmítnuti. Nastal další problém s prostorem školy. Majitel domu Bartoň požadoval zvýšení ročního nájemného, protože se školou jsou jenom problémy a on je musí stále na městském úřadu řešit. Výboru Ústřední Matice školské nezbylo nic jiného než vyšší nájemné přijmout.⁵⁴

Školní rok 1913-1914 přinesl novou naději pro školní budovu. Bartoňovi se v utajení podařilo koupit pro Ústřední Matici školskou domek. Na městském úřadu ale podvod odhalili a snažili se stavební úpravy pozdržet. Po zralé úvaze byl pozemek Ústřední Maticí školskou prodán a správce školy našel jinou budovu. Jednalo se o domek u nádraží, který vlastnil Němec Hynek Bartosch. Jako jeden z mála neměl námitky proti české škole, a tak uzavřel smlouvu s výborem Ústřední Matice školské. Bartosch přestavil svůj domek podle plánů, které schválil výbor Ústřední Matice školské s tím, že vymůže povolení obývací a užívací. Výbor slíbil, že takto zakoupí budovu i s pozemky a zaplatí účty stavitelům. Ústřední Matice školská tak získala novou budovu pro českou školu a neprodleně požádala o ohledání budovy u okresní školní rady v Zábřehu. Přes odpor zástupců města byla školní

---

⁵³ Valentová, Ivana. *Školství na Šilpersku*. Štítecký list. 2008, č. 6, s. 4–5.

⁵⁴ SOkA Šumperk. *Kronika Obecné/ Národní školy v Šilperku 1908–1950*.

budova uznána vyhovující a od 2. ledna roku 1914 se vyučovalo v nové budově (příloha č. 2).⁵⁵

Prázdniny roku 1914 přinesly smutnou zprávu, začala první světová válka. Pro mnoho zemí Evropy to znamenalo, že rodiny přijdou o otce a syny, kteří byli povoláni do vojenské služby a posláni na frontu. I ze Štítů a jejich okolí bylo povoláno mnoho mužů k vojenské službě. S jejich odchodem nastal nedostatek pracovních sil v zemědělství, který byl ještě citelnější, když byli odvedeni i tažní koně a museli býti nahrazeni pomalejším hovězím dobytkem. Proto občas děti přerušily školní docházku a musely pomáhat na polích, aby bylo obstaráno setí a sklizeň. V časech nejvyšší práce nechodily děti do školy vůbec. I ty nejmenší děti byly zaměstnány na polích.⁵⁶ Návštěva školy a prospěch žáků tímto velmi trpěl. A aby toho nebylo máto, začali štítečtí obyvatelé německé národnosti rozhlašovat, že po válce se česká škola zavře a nikdo ve městě nebude moct mluvit česky. Někteří čeští rodiče budoucím zákazům uvěřili a nechali své děti zapsat do německé školy. Třetí válečný školní rok se vyznačoval větším zájmem o studium. Na školu byla zapsáno 18 českých dětí a pro dostatek místa i dvě německé. Pro nedostatek obuvi a oděvu byla ale školní docházka nepravidelná. Školní rok 1917–1918 znamenal pro štíteckou českou školu rok tísně a smutku. Zemřel správce školy pan Antonín Rašín.⁵⁷

V listopadu roku 1918 skončila první světová válka. Muži se začali vracet z fronty domů a děti opět zpátky do škol. „České dítě do české školy.“ V té době heslo všeobecně známé, ale od mnohých rodičů přehlížené. V tisku se snažili tuto neuvědomělost, lhostejnost k národnostním otázkám a nedostatku vážnosti k mateřskému jazyku změnit. V letáčcích se psalo, že takové počínání je neomluvitelným proviněním na vlastní krvi, na vlastním národě a na vlastních dětech. Lidé si neuvědomovali, jakou námahu dalo českou školu zřídit a jaké oběti musela Ústřední matice školská přinést, než se jí podařilo koupit vhodnou školní budovu. Dokud byla škola na náměstí, v centru města, tak do ní chodila okolo 50 žáků. Po zakoupení nové školní budovy, dál od centra, tak počet žáků klesl na 16. Vzdálenost od města nebyla tak velká a děti, které chodily do německé školy, chodily okolo české školy směrem na náměstí. Zvláštním úkazem a důkazem o národní uvědomělosti a lásce k mateřskému jazyku bylo, že rodiče a děti ze samot, vzdálených od města i půl hodiny cesty, zůstali české škole věrní. „*Nemohu uvěřiti, že by někteří rodičové mohli jen z osobního vzdoru (jak mi bylo řečeno) posílati dítky své do školy německé a odcizovati je takto*

---

⁵⁵ SOkA Šumperk. Kronika Obecné/ Národní školy v Šilperku 1908–1950.

⁵⁶ Valentová, Ivana. *Školství na Šilpersku*. Štítecký list. 2008, č. 6, s. 5.

⁵⁷ SOkA Šumperk. Kronika Obecné/ Národní školy v Šilperku 1908–1950.

vlastnímu národu. A to nyní, v době tak vážné, kdy světodějné události rozhodují také o našem národě československém.“⁵⁸

Po nezlomném úsilí se správci školy a bernímu oficiálovi v Zábřehu podařilo zřídit ve Štítech českou dvojtřídní školu veřejnou. Do této školy přešli postupně všichni žáci školy obecné. Tím byla česká škola u nádraží zrušena. Vyučování v pronajaté místnosti v hostinci U Koruny probíhalo jen pár měsíců, protože se do města přistěhoval lékař a tuto místnost potřeboval pro svou ordinaci. Vyučování se přesunulo do jedné třídy v německé opatrovně, než se správci školy podařilo na obci domluvit učebnu a tělocvičnu v německé škole. Po zdlouhavém vyjednávání a několika zakročení úřadů proti městu Štíty, byla výborem Ústřední Matice školské pronajata celá budova německé mateřské školy, kde byl i byt pro správce české školy. Město nadále dělalo české škole problémy. Město včas neobstaralo dřevo na zatopení a až týdenní přerušení vyučování město donutilo k dodávce dřeva. Město odmítlo jakoukoliv podporu české škole a poukazovalo na zákon o menšinových školách ze dne 3. dubna 1919.⁵⁹ V tomto zákonu je napsáno, že o zřízení a organizaci těchto škol rozhoduje předseda zemské školní rady nebo jím ustanovený zástupce.⁶⁰

„V posledním zápisu této kroniky jest uvedeno, že správy obecné a měšťanské školy budou spojeny mezi lety 1926-1944. Proto jsou všechny události týkající se obecné školy zaznamenány v kronice měšťanské školy.“⁶¹

Menšinové obecné školy, mateřská a měšťanská škola byly od roku 1926 umístěny ve stejné budově pod společnou správou. Osudy těchto škol byly vzájemně spjaty až do roku 1938, kdy postihla české obyvatelstvo zábřežského okresu nejstrašnější rána. Rozhodnutím mnichovského diktátu bylo připojeno Štítecko k území Sudet. Učitelé museli urychleně opustit svá působiště a odstěhovat se v co nejkratší možné době do vnitrozemí. Do opuštění budovy české školy se přestěhovala německá obecná škola, protože jejich zpustlá školní budova se nedala dále používat. Zřízena byla i hlavní německá škola, kde byl ředitelem nacističtý českého původu a vášnivý nepřítel všeho českého. České děti musely povinně navštěvovat německou školu. Na konci druhé světové války, když Rudá armáda osvobozovala město Štíty, ředitel školy zastřelil svou dceru, manželku a potom sebe. Nesnesl pomyslení, že nacistické Německo prohrálo válku a české školství a lid budou zase svobodní.⁶²

---

⁵⁸ SOkA Šumperk. Kronika Obecné/ Národní školy v Šilperku 1908–1950.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Zákon č. 189/1919 Sb.

⁶¹ SOkA Šumperk. Kronika Obecné/ Národní školy v Šilperku 1908–1950.

⁶² SOkA Šumperk. Kronika Obecné/ Národní školy v Šilperku 1908–1950.

Po druhé světové válce ovlivnily vývoj Československé republiky volby v roce 1946. Nejsilnější parlamentní stranou se stala Komunistická strana Československa.⁶³ Dějiny české obecné školy pokračují až školním rokem 1945-1946. Počátkem tohoto školního roku byly správy české obecné a měšťanské rozděleny. Bývalá německá škola u kostela byla ve zchátralém stavu, i když se o ni německá správa města za okupace měla starat. Po dobu druhé světové války byla budova české školy propůjčena útvaru německé zemědělské mládeže a používala se jako ubikace. Konec druhé světové války přivedl do budovy české školy četu telegrafistů Rudé armády. Obecná škola a měšťanská škola byly v roce 1946 umístěny zpátky do své budovy.⁶⁴

Na počátku školního roku 1946-1947 schválila zemská školní rada v Brně na návrh okresního školního výboru v Zábřehu opětovné otevření obecné školy podle výnosu ministerstva školství a osvěty v Praze. V budově nebylo místo pro obě školy, protože stav žactva každým rokem vzrůstal. V rámci stavební obnovy měla být postavena nová obecná pětitřídní škola. Mnoho učebních pomůcek bylo po druhé světové válce nalezeno na půdě mateřské školy a byly převezeny do kabinetu obecné školy. V únoru roku 1947 bylo zavedeno vaření polévek pro žactvo ze sociálně slabších rodin a pro přespolní žáky. Příčinou špatné docházky v tomto školním roce byla krutá zima, kdy žáci ze samot museli pro neschůdnost cest často zůstat doma.⁶⁵ V dubnu roku 1947 vyhlásily Spojené státy americké tzv. Marshallův plán, který měl hospodářsky pomoci poválečné Evropě. Československá republika tuto pomoc nepřijela na nátlak Sovětského svazu, který se obával rostoucího vlivu USA v Evropě.⁶⁶ Mezi lety 1947-1948 se vyučovalo ve dvou postupných třídách. V lednu 1948 onemocněla asi polovina žáků spalničkami a vyučování bylo přerušeno. Po únorových událostech roku 1948, kdy moc v Československé republice převzala komunistická strana, prověřil místní akční výbor členy učitelského sboru a potvrdil jejich státní a národní spolehlivost. Ve věstníku ministerstva školství vyšlo provádění nařízení ke školskému zákonu, organizační řád, učební plán a učební osnovy. „*Čeká nás mnoho práce, nesnadné a odpovědné, ale také radostné, slibující požehnanou zeň. A jako naši předchůdci nezklamali a vychovali vlasti muže a ženy, kteří v rozhodujících okamžicích stáli pevně na svých místech, tak nesmíme zklamat ani my učitelé, dnešní*

---

⁶³ SEMOTANOVÁ, Eva a Jaroslav SYNEK. *Česko: Ottův historický atlas*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2007, s. 340.

⁶⁴ SOKA Šumperk. *Kronika Obecné/ Národní školy v Šilperku 1908–1950*.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ SEMOTANOVÁ, Eva a Jaroslav SYNEK. *Česko: Ottův historický atlas*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2007, s. 340.

účastníci velkého přerodu společnosti, chceme-li čestně obstát před soudem budoucích generací o to se přičiníme.“⁶⁷

Rokem 1948, kdy v Československé republice došlo k převzetí moci komunistickou stranou a vítězný únor začal být označován jako začátek nové doby, skončila historie obecné/národní české školy ve Štítech.

2.3 Státní měšťanská škola ve Štítech (1922–1952)

Ve školním roce 1922-1923 byla ministerstvem školství a národní osvěty ve Štítech zřízena státní měšťanská škola, do které se přihlásilo 111 žáků. Docílilo se toho, že vedení německé školy poskytlo pro českou měšťanskou školu jednu učebnu v německé škole a tělocvičnu. Ředitelství české školy a menšinový výbor zažádaly 4. října roku 1922 o stavbu nové školy pro české děti. *„Nevítaný host – Němec a jeden vlastně z těch největších německých snilků, občan Lehnert navštívil koncem minulého měsíce město Štíty, aby bušil při veřejné schůzi v německém domě do duší svých soukmenovců. Největší starosti místních německých štváčů směřují k otevření nových německých škol ve Štítech. V tomto kraji bylo možné pozorovat, že úřady mají v poslední době větší starosti o zřizování nových německých škol, než o řádné umístění českých škol. Což zajisté brzy ucítí nejen německý učitel Kessler, ale i ti, kdož jednají stejně na úkor českého školství v tomto kraji, buď si již kdokoliv, neboť český lid neunese již déle nespravedlnost tu největší a našich dětech.*“⁶⁸

V roce 1922 to bylo pět let, co česká menšina ve městě čekala na splnění závazku, který se pro ně stal symbolem záchrany českého jazyka a české národnosti. Přání, aby se české děti měly kde vzdělávat ve svém mateřském jazyku a v lepších podmínkách, byla odsunuta do pozadí. Následkem nedostatečných místností v menšinových školách tohoto kraje byl zápis mnoha českých žáků do německých škol. Žákům nedělalo problém adaptovat se na prostředí jiné školy. Problémy s docházkou českých dětí do německých škol měli hlavně rodiče. Tímto přílivem českého žactva do německých komfortně vybavených obecných a měšťanských škol se napomáhalo neustálému odnárodňování pohraničního obyvatelstva. *„Němci sami se již až příliš velké schovívavosti českých úřadů smějí a křičí do světa, že úřady již pozbyly moci na vyvlastňování.*“⁶⁹

---

⁶⁷ SOkA Šumperk. Kronika Obecné/ Národní školy v Šilperku 1908–1950.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ SOkA Šumperk. Kronika Obecné/ Národní školy v Šilperku 1908–1950.

I když byla česká měšťanská škola ve Štítech jednou s největším počtem žáků na celé severní Moravě, trpěla nedostatkem řádných místností pro vyučování. Od 1. května roku 1923 neměla být pro jednu třídu místnost. V německé škole byly volné místnosti, a dokonce škola měla menší počet žáků než škola česká. Ovšem podle zpráv z Brna byla německá třída s pouhými dvanácti dětmi (z toho 2 byli Češi) důležitější než česká třída s padesáti žáky. Tak byla přednesena odpověď rodičům českých žáků na nedostatek míst v české škole. „*Je snad povinností učitele v demokratické republice jest doprošovati se a klaněti se různým osobnostem jen proto, aby v zájmu školy se něco udělalo? Toť jest jejich povinnost, aby plnili to, co vskutku pravý pokrok a zájmy všenárodní vyžadují.*“⁷⁰

Zbývající část školního roku se jednalo o stavebním pozemku pro českou školu, ale vyjednávání bylo bezvýznamné. Několikrát byly ve městě komise, zástupci ministerstva školství a národní osvěty a stavební rada ministerstva veřejných prací. Ale i přes tyto návštěvy se koupě pozemku pro obecnou a měšťanskou školu neuskutečnila. Město sice nabízelo pozemky, ale ty byly vzdálené od centra města i tři kilometry.⁷¹

Ve druhém školním roce 1923-1924 měla škola přibližně 200 žáků. Mnoho dalších žáků ale nebylo přijato, protože ve třídách nebyl dostatek místa. Dne 10. prosince 1923 přišla do města zpráva z Ameriky od štíteckého rodáka, ten se rozhodl prodat pozemek, který ve městě vlastnil.⁷² Aby nedošlo k problémům, ihned koupil pozemek ředitel české měšťanské školy za 4 000 korun, kterou se v rámci nedostatku času ani nesnažil snížit. Touto koupí byl odstraněn největší problém stavby nové školy. Marně však spoléhalo štítecké obyvatelstvo na slovo ministra školství a národní osvěty. Přes zimu byl sice na stavbu dodán kámen, ale žádný další krok nebyl úřady vykonán. Rodiče českých žáků už měli dost neustálého prodlužování stavby a 9. května 1924 zahájili školní stávkou a do školy po tři dny nepřišel ani jeden žák.⁷³

Dne 18. května 1924 byla svolána schůze rodičů žactva, které navštěvovalo českou školu ve Štítech. Rodiče požadovali po úřadech, aby konečně započaly se stavbou nové školy (příloha č. 5). Pokud by tak úřady neučinily a nadále by odkládaly stavbu, od 2. června 1924 by do školy nepřišel žádný žák až do vyřízení celé záležitosti. S největším roztrpčením čeští rodiče pozorovali, jak se v jejich městě nadržovalo Němcům v oblasti školství. Schůze rodičů také poukazovala na fakt, že v našem vlastním československém státě má český učitel

---

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² VALENTOVÁ, Ivana a Pavel ŠEVČÍK. *Štíty: historie a proměny města 1278–2018*. Štíty: Pavel Ševčík – Veduta, 2018, s. 52.

⁷³ SOkA Šumperk. *Kronika státní měšťanské školy v Šilperku 1922–1952*.

ve třídě 40 až 50 dětí a německý učitel mnohdy sotva 10, a přesto dostanou přednost německé školy před českými. Rodiče proto žádali uzavření všech zbytečných německých tříd a poskytnutí prostor české škole. Ale na schůzi nebyli jen rodiče českých žáků, ale i žáků německých. Mnoho německých rodičů chtělo, aby jejich děti navštěvovaly českou školu. Bohužel pro ně nebylo místo. „*Lid český jest dobrý, platí poctivě daně. Za to nepřije se mu ani tolik, aby mohl své děti posílat do řádných škol, by stali se z nich uvědomělí a užiteční občané, kteří by po nás stáli tu na přední stráži.*“⁷⁴ Tyto požadavky byly poslány zástupci českých rodičů na ministerstvo školství a národní osvěty, zemské školní radě a zemskému výboru.⁷⁵

V noci na 6. října roku 1924 vytloukli němečtí žáci kamenem okno v jedné české učebně. Snažili se zneuctít obraz prezidenta Masaryka, který visel na zdi v učebně. Nikdy za tento čin nebyli potrestáni, i když u něj byli přistiženi. Učebny české měšťanské školy byly rozmístěny po celém městě. Učební pomůcky si museli žáci přenášet přes celé město po špatně dlážděných ulicích a rozbahněných silnicích. Ani ředitel školy neměl pro vykonávání úřední agendy zvláštní místnost, stůl nebo skříň. 20. června roku 1926 se konalo slavnostní otevření nové školní budovy. Znamenalo to veliký obrat k lepší budoucnosti českých škol.⁷⁶

Školní rok 1926–1927 byl zahájen v nové školní budově. O tomto okamžiku snili učitelé a žáci čtyři roky, kdy se stěhovali z místa na místo po celém městě. Na obecné škole bylo zapsáno 45 žáků a na měšťanské škole 184. Dne 23. dubna 1927 převzala kolaudační komise (zástupci ministerstva veřejných prací) školní budovu do státní správy. Rok od roku stoupal počet žáků zapsaných na obecné škole a na měšťanské škole počet zapsaných naopak klesal. Do školy docházeli i žáci, kteří pocházeli ze samot vzdálených i tři kilometry od města. Tyto děti zůstávaly přes polední pauzu ve škole, a to jen o kousku suchého chleba, pokud vůbec. Ze 155 žáků měšťanské školy bylo pouze 27 žáků místních. Ostatní žáci chodili do školy třeba i dvě hodiny a neměli možnost se na oběd vrátit domů. Pro tyto případy začal ve školním roce 1927-1928 učitelský sbor uvažovat o zřízení polévkového ústavu. Na mimořádné poradě učitelského sboru konané 26. února 1930 bylo dohodnuto, aby bylo zažádáno o propůjčení jména prezidenta Masaryka české škole. Návrh byl jednohlasně schválen. „*Podepsaná kancelář sděluje k Vaší žádosti ze dne 27. února 1930, že prezident*

---

⁷⁴ SOkA Šumperk. Kronika státní měšťanské školy v Šilperku 1922–1952.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Tamtéž.

*československé republiky svolil, aby česká obecná a měšťanská škola ve Štítech měla název Masarykova obecná a měšťanská škola s českým jazykem vyučovacím ve Štítech.*⁷⁷

Od roku 1929 působil na štítecké české škole Josef Kocourek. Byl to spisovatel básník a učitel. Byl okouzlen německým maloměstem, přestože mělo ironií osudu pověst Kocourkova – z minulosti přejatého názvu, údajně díky malé inteligenci místních občanů. Josef Kocourek učil na místní menšinové škole do roku 1931. Napsal zde kromě jiného i svůj nejlepší román Zapadlí vlastenci. Za doby svého pobytu spolupracoval s kronikářem a sběratelem Václavem Rýznarem. S místními pokrokovými intelektuály příležitostně vydával časopis Šíp. Časopis měl občany pobavit, protože kritizoval místní poměry a maloměšťáctví.⁷⁸

Dne 28. listopadu 1930 byli poprvé do školy pozváni rodiče žáků, aby se účastnili vyučování a přesvědčili se o dobrém vzdělávání jejich dětí. Rodiče do školy přišli v hojném počtu a projevíli zájem o školní práci. Na podzim téhož roku byla ve městě založena tělocvičná jednota Sokol. Pro českou menšinu ve městě to byl významný čin, protože se tak podařilo podchytit dorost, o jehož výchovu se po škole nikdo nestaral. Učitelský sbor se účastnil práce v jednotě a někteří kantoři dostali významné funkce. V roce 1933 dne 1. dubna zemřel ve svém rodišti na tuberkulózu učitel Josef Kocourek ve věku 24 let. Česká měšťanská škola i celá česká menšina na něho měla krásné vzpomínky. Od otevření školní budovy (1. září 1926) zde nebyly povoleny žádné opravy. Ředitel školy několikrát žádal zemský úřad o odbornou prohlídku budovy a vymalování učeben, ale tato žádost nebyla vyslyšena. Prý byly vyčerpány příslušné úvěry, které by činnost zafinancoval, a tak nemělo cenu budovu prohlížet. Učitelský sbor a školní výbor se usnesly, že dají třídy vymalovat na svoje vlastní náklady, aby byli žáci v čistotě.⁷⁹

Dne 14. září 1937 se shromáždilo žactvo v tělocvičně, aby vyslechlo smuteční projev ředitele školy. Zemřel prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Rodině T. G. Masaryka byl jménem školy zaslán telegrafický projev hluboké soustrasti od učitelského sboru a žáků místní české školy. Česká menšina ve Štítech projevila svou bolest nad nenahraditelnou ztrátou vyvěšením smutečních praporů. Do školy byl půjčen projekční aparát a žákům se promítaly filmy jako T. G. M., Poslední léto T. G. M., Naše armáda nebo Naši vojáci. Od prosince roku 1937 se pro žáky začaly v poledne vařit polévky a veškeré financování

---

⁷⁷ SOkA Šumperk. Kronika státní měšťanské školy v Šilperku 1922–1952.

⁷⁸ Valentová, Ivana. *Kocourkův rok*. Štítecký list. 2005, č. 5, s. 12

⁷⁹ SOkA Šumperk. Kronika státní měšťanské školy v Šilperku 1922–1952.

zajišťovaly příspěvky od českého obyvatelstva. Od února roku 1938 se potom žákům prodávalo kakao každý den v 10:00.⁸⁰

Nedílné vyučování na české měšťanské škole bylo povoleno výnosem ministerstva školství a národní osvěty ze dne 23. srpna 1937. V jednom vyučovacím dni nesměli mít chlapci I. – III. třídy více jak 6 vyučovacích hodin a žáčky těchto tříd plus žáci IV. třídy více než 7 vyučovacích hodin. Agresivita nacistického Německa nebezpečně stoupala. Sudetoněmecká strana měla čím dál tím vyšší požadavky na připojení pohraničí k německé říši.⁸¹

V květnu roku 1938 se konalo mimořádné vojenské cvičení a vojáci byli ubytováni v tělocvičně české školy. Styky vojáků s občany byly velmi srdečné. Na začátku školního roku se mezi obyvatelstvem začalo mluvit o hrozbě Německa. Na zahajovací slavnosti školy, která se konala na letním cvičišti Sokola, byli učitelé a obyvatelstvo ujišťováni, že politická krize pominula a ze strany Německa nehrozí žádné nebezpečí. Jednalo se o pouhý klid před bouří. Dne 6. září 1938 byly po městě rozhazovány letáky, podepsané menšinovými významnými pracovníky, v nichž se tvrdilo, že zdejší kraj nebude pojat do pátého okupačního páska. Toho dne o několik hodin později byl v rozhlasu vyhlášen rozsah pátého okupačního pásma. Bylo do něj pojato i Zábřežsko, do kterého město Štítý spadalo. Následovala mobilizace 23. září 1938, kdy Československá republika vstoupila do branné pohotovosti. Příznivý vývoj české školy ukončil podpis mnichovské dohody. Ta byla podepsána 29. září roku 1938. Mnichovskou dohodu, kterou připravilo Německo, podepsali zástupci Itálie, Francie a Velké Británie. Obsahem dohody bylo odstoupení pohraničního území Československa Německu. Odstoupená území byla postupně podřizována nacistické správě.⁸² Jednalo se o definitivní rozbití demokratického Československa. Dne 7. října 1938 odjely z města poslední autobusy s civilním obyvatelstvem. Následující den projížděli městem stahující se vojáci československé armády. Železniční spojení bylo od mobilizace přerušeno a ve městě ani okolí nikdo nevlastnil auto. Na rozkaz státního policejního úřadu byli učitelé a další státní zaměstnanci evakuováni v jediném autobusu. „*Tuto školní kroniku přechovával jsem po celou dobu druhé světové války u sebe a neodevzdal jsem ji ani na četné výzvy ředitele německé školy ve Štítech, který po ní usilovně pátral. Josef Jiránek.*“⁸³

---

⁸⁰ SOkA Šumperk. Kronika státní měšťanské školy v Šilperku 1922–1952.

⁸¹ SEMOTANOVÁ, Eva a Jaroslav SYNEK. *Česko: Ottův historický atlas*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2007, s. 330.

⁸² SEMOTANOVÁ, Eva a Jaroslav SYNEK. *Česko: Ottův historický atlas*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2007, s. 330.

⁸³ SOkA Šumperk. Kronika státní měšťanské školy v Šilperku 1922–1952.

Dne 9. října roku 1938 byla česká škola vyhoštěna ze své budovy a učebny obecné a měšťanské školy byly rozesety po celém městě. Němci zničili učebnice a knihy, které byly v rozporu s nacistickou ideologií a v těch, co nezničili, byla provedena cenzura a zaškrťování nevhodných pasáží a kapitol. Zbytek knih byl předán do německé školy (příloha č. 3). „*Poslední rachot klíče v hlavních dveřích, budova Masarykovy školy strnula v němém očekávání věci příštích.*“⁸⁴

16. března roku 1939 byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava. Německá okupační moc přistoupila k zavádění nových pořádků a postupem času se dostala i k úpravě školství. Školní rok 1939-1940 začal až 15. září, v důsledku napadení Polska Německem a vyhlášením druhé světové války. I když byly podmínky nepříznivé, ve městě se usídlila německá armáda a škola byla opět na svém začátku, kdy neměla ani vlastní budovu, nastoupilo do obecné školy 23 Čechů a do měšťanské 33 Čechů.⁸⁵

V období první československé republiky mohly být zřizovatelem školy stát, orgány místní samosprávy, církve nebo soukromá osoba. Překvapivě protektorátní školství ze začátku uznávalo stejný systém. Každá z uznaných národnostních menšin měla právo se vzdělávat ve svém rodném jazyce. V průběhu se ale školství začalo měnit a od roku 1942 se dělilo na českou a německou větev. Nejmladší žáci navštěvovali obecnou školu. Pokud dítě došlo až do páté třídy obecné školy, mělo dvě možnosti. Buď přešli na měšťanskou školu bez jakýchkoliv testů, nebo museli složit písemné zkoušky a mohli přejít na gymnázium nebo reálnou školu. Protektorátní úřady požadovaly po českém školství, aby vychovávalo své žáky k loajalitě vůči Velkoněmecké říši. Také se snažily celkově snížit vzdělanost česky mluvících obyvatel Protektorátu. Zasahovaly do struktury skladby učiva a také počtu českých škol. Výrazně byla posílena výuka německého jazyka. Po uzavření mnichovské dohody, byla celá řada českých škol z pohraničí přesunuta do vnitrozemí. Školy také byly uzavírány jako trest za protiněmecké projevy žactva nebo učitelů. Bylo jedno, jestli se jednalo o projevy skutečné nebo údajné.⁸⁶

Školní rok 1940-1941 nebyl ve Štítech vyučovací, protože učitelé se snažili učebny zútulnit, zrenovovat a Němcům naopak vyhovovalo, že čeští žáci se nevzdělávají. V roce 1943 probíhala operace Gomora nebo také bitva o Hamburk. Cílem tohoto útoku bylo zničit průmyslové závody a také narušit morálku civilního obyvatelstva. Desítky žen z tohoto

---

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Školství za Protektorátu. *Školákem v Protektorátu: projekt památník Tereziín* [online]. [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz/index.php/kolstvi-za-protektoratu>.

bombardovaného území byly přepraveny do Štítů, kde je ubytovali v bývalé budově české školy. Mezi žáky a později ostatním českým obyvatelstvem se jim říkalo „bombenbaby“. Ve stejném roce byla odvedena další skupina mužů. Češi byli odvedeni, aby pracovali v továrnách zbrojního průmyslu a Němci pokračovali do Wehrmachtu a na frontu. Mezi těmito muži bylo i pět učitelů, z toho dva byli Češi. Tito dva čeští pedagogové se na konci druhé světové války vrátili v pořádku domů, ale jejich němečtí kolegové už za učitelskou katedru nikdy nezasedli. Dne 26. července 1944 poprvé přeletěly nad městem spojenecké letouny. Druhý den museli zbývající učitelé a žáci vyklidit tělocvičnu a zbývající učebny, protože do budovy školy se nově stěhoval vojenský lazaret. Wehrmacht tuto budovu převzal 1. srpna roku 1944. Česká obecná škola zůstala nadále rozeseta po celém městě a jedna třída dokonce ve vedlejší vesnici. Česká měšťanská škola musela své prostory opustit a byla přestěhována na Červenou Vodu, která je vzdálená asi 8 kilometrů. Zde byla sloučena se starou německou měšťanskou školou.⁸⁷

Od ledna roku 1945 se do města šířily zprávy o postupující Rudé armádě z východu a americké armádě ze západu. 30. dubna 1945 spáchal vůdce nacistického Německa Adolf Hitler sebevraždu. Ve Štítech se německé obyvatelstvo a zbylí vojáci, kteří nestačili uprchnout, snažili zabránit vstupu Rudé armády. Němečtí učitelé stavěli u vily svého ředitele barikády, protože kolem vedla hlavní cesta do města.⁸⁸ V noci na 9. května roku 1945 dorazila Rudá armáda do města, kde ji vítali čeští obyvatelé.⁸⁹

Druhá polovina května roku 1945 přinesla pro štítecké školství změny. Konala se schůze okresu v Zábřehu o znovuoobsazení všech důležitých škol na okresu. Dne 17. května 1945 byl písemně vyzván odborný učitel pan Břetislav Janů, aby se ujal organizace škol ve Štítech a okolí. Hned druhý den se začalo s přesunem obecné a měšťanské školy ve Štítech zpátky do jejich původní budovy.

Škola dostala na výpomoc k dispozici německé obyvatelstvo, mezi kterým byli i učitelé z bývalé německé školy. Myšlenka odsunu německého obyvatelstva vznikla z potřeby vyřešit národnostní otázku poválečného Československa. Právní základ získal odsun německého obyvatelstva na konferenci v Postupimi v srpnu roku 1945.⁹⁰ Téměř ve všech místnostech byla nemocniční lůžka a skříně z období, kdy škola působila jako vojenský lazaret. Pokud se vybavení školy nestihlo ukrýt nebo odnést, bylo zničeno nebo

---

⁸⁷ SOkA Šumperk. Kronika státní měšťanské školy v Šilperku 1922–1952.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ LAUERMANNOVÁ, Marie. *720 let Štítů 1278–1998*. Štíty: Město Štíty, 1998, str. 34–36

⁹⁰ RANDÁK, Jan. *Dějiny českých zemí*. Praha: Knižní klub, 2011, s. 320.

rozkradeno. Ředitel Břetislav Janů jezdil po okolních vesnicích a sháněl vybavení do školy. V kasárnách v Moravském Karlově bylo veškeré tělocvičné nářadí. Mnoho školního nábytku válku nepřežilo, protože ho lidé v tuhých zimách spálili. Díky nutnému dezinfikování školních místností se znovuotevření posunulo.⁹¹

První poválečný zápis do školy proběhl až na konci května roku 1945. Do obecné školy bylo zapsáno 36 žáků a do měšťanské 192. Vyučování začalo 6. června 1945. Učilo se bez knih a bez sešitů. Do školy chodili jedenáctiletí, ale i pětadvacetiletí žáci. V obecné škole bylo několik žáků, kteří stěží dokázali mluvit česky. Účelem vyučování ve zbylém školním roce bylo vynahradit žákům křivdy, které na nich byly za okupace napáchány, a umožnit jim patřičné zařazení do společnosti a zaměstnání. Učební látka ani absence nebyly pro nedostatek tiskopisů zapisovány. Vysvědčení bylo žákům pouze přečteno, protože nebyly vydány blankety na vysvědčení.⁹²

Do města se vrátili dva rodáci a zároveň učitelé. Josef Koubek a Žofie Kubíčková. Oba přišli 22. května 1945 z vnitrozemí, kam byli na začátku druhé světové války přemístěni. Nezůstali ve Štítech pouze na výpomoc, ale v novém školním roce se připojili k učitelskému sboru, který tvořilo dalších šest učitelů. Do měšťanské školy bylo ve školním roce 1945-1946 zapsáno 222 žáků. Pro přílišné přeplnění učeben byly utvořeny pobočky jednotlivých tříd. Díky postupné obnově škol v Písařově a Šumvaldu se v průběhu školního roku žáci přesouvali do svých původních škol. I přes tyto odchody navštěvovali Masarykovu měšťanskou školu žáci z 11 obcí.⁹³

Dne 4. října roku 1945 se začalo jednat o začlenění jednotlivých obcí do újezdu Masarykovy měšťanské školy. Konečný výsledek se ředitel a učitelský sbor dozvěděli až 16. června 1946. Jednání se neustále protahovala, protože jednotlivé obce se nedokázaly dohodnout se svými občany, jestli budou své děti posílat do štítecké měšťanské školy. Ředitel Masarykovy měšťanské školy musel vyhotovit souhrnný elaborát pro zemskou školní radu. Většinu formalit musel vyřizovat osobně, a tak trávil školní prázdniny na své motorce a sháněl potvrzení o začlenění do újezdu od každé obce. Budova musela být před novým školním rokem prohlédnuta, protože se zde našly ukryté třaskaviny a nálože, které byly časované na výbuch za dlouhou dobu. V pohraničních oblastech nebyl dostatek učitelů, a proto sem byli přemísťováni učitelé z vnitrozemí. Po 2 letech, které v pohraničí odučili, si mohli zažádat o přeložení do vnitrozemí, pokud to počet učitelů v daném místě umožnil.

---

⁹¹ SOkA Šumperk. Kronika státní měšťanské školy v Šilperku 1922–1952.

⁹² Tamtéž.

⁹³ SOkA Šumperk. Kronika státní měšťanské školy v Šilperku 1922–1952.

Učitelé, kteří byli v období okupace pro neznalost německého jazyka propuštěni nebo byli donuceni odejít do penze, byli znovu povoláni.⁹⁴

Křivdy napáchané druhou světovou válkou byly na vzdělání žáků znát dlouhou dobu. Nejvíce byl z učebních předmětů postižen český pravopis a dějepis. Dějepis se v bývalém Sudetenlandu vůbec nesměl vyučovat. Menší, i když také zásadní újmu utrpěly i přírodní vědy. Prospěch žactva byl podprůměrný. Výchovné a vyučovací výsledky byly snižovány psychózou poválečné doby, příliš velkým věkovým rozpětím žáků, neblahými sociálními a zdravotními poměry, nedostatkem učebnic, školních potřeb a uhlí. Učitelská, žakovská knihovna a knihovna s učebnicemi, které byly v hodnotě asi 70 000 korun, byly německým vojskem za okupace zničeny. Čeští zaměstnanci zdejší papírny, kteří zde v roce 1938 pracovali, se snažili malou část knih před zničením zachránit. Ale ze strachu před nucenými prohlídkami vytrhali titulní strany a listy textu, kde bylo razítko školy.⁹⁵

Povinnou se stala výuka ruského jazyka, která probíhala třikrát do týdne. Náboženství se nesmělo učit, protože kněz ve Štítech byl německé národnosti. Němečtí žáci, jejichž rodiče podporovali Hitlera, se kvůli odsunu, který ve městě probíhal v roce 1946, nepřijímali. Děti ze smíšených manželství do školy přijaty byly, ale o ročník níž. Žáci německé národnosti, jejichž rodiče nepodporovali nacisty a nebyli zahrnuti do odsunu, byli do české školy přijati. Ve školním roce 1946-1947 bylo do měšťanské školy zapsáno 220 žáků. Při dodatečném zápisu přibylo dalších 20 dětí, které se vrátily společně s rodiči z vnitrozemí. V průběhu roku se tento počet dále navyšoval, protože probíhalo osidlování pohraničí a škola musela žádat o povolení pro otevření dalších tříd. Přejídné učební osnovy ustanovily příliš velký počet hodin. Bylo to tak nařízeno, protože se musely nahrazovat škody, které nastaly za okupace. Učitelům byly přidány hodiny, které museli odučit a k dalším povinnostem jim přibylo i opravování poznámek žáků, protože byl nedostatek učebnic.⁹⁶

2.4 Masarykova střední škola ve Štítech (1952–1972) a Základní škola a mateřská škola ve Štítech (1972–2018)

Jako se školství změnilo po příchodu Hitlera a jeho armády, tak se změnilo i za dob komunistického režimu. Události druhé světové války přinesly u československého

---

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ SOkA Šumperk. Kronika státní měšťanské školy v Šilperku 1922–1952.

obyvatelstva změny v postoji k budoucímu vývoji. Obyvatelstvo Československa bylo odhodláno zabránit opakování další takové katastrofy. Probíhal mohutný přesun obyvatelstva. Společností v českých zemích hýbala potřeba odplaty za utrpení za války. Do Československa se vrátil přibližně milion osob, které byly odvedeny do koncentračních táborů nebo na nucené práce do Německa. V roce 1946 probíhaly v Československé republice první poválečné volby. Existovaly pouze čtyři politické strany a volební spektrum nebylo tak veliké.⁹⁷ Rokem 1948 se v Československu opět změnil režim, který měl dopad jak na celou společnost, tak na jednotlivé prvky, mezi které patřilo i československé školství. Mnoho kantorů vzpomíná na 50. léta 20. století ve školství jako na období reform, které měly přiblížit československý vzdělávací systém k tomu sovětskému.⁹⁸

Po celý školní rok 1952-1953 se snažilo sdružení rodičů a přátel školy (SRPŠ) navázat těsný kontakt s rodinami dětí, vzájemnou spoluprací a vzbudit vzájemnou důvěru. Škola se snažila rodičům přiblížit prostředí, ve kterém se jejich děti vzdělávají a uspořádala týden otevřených dveří. Na tuto návštěvu nepřišel ani jeden rodič. Jediné, co rodiče pravidelně navštěvovali, byly schůze, na kterých se řešily otázky o volbě povolání. Převážná část rodičů se o prospěch a chování svých dětí nezajímala. Rodiče nechodili na hromadné schůze ani na individuální setkání. Mnoho rodičů nevyužilo možnosti dát své děti na studia a snažili se je po ukončení Masarykovy střední školy zařadit do pracovního procesu.⁹⁹ Na škole se kromě branné výchovy, ve které se žáci učili první pomoci, bezpečnosti na silnicích a pomoci při tonutí, děti účastnily i vyřazování obsahem nevhodných knih z učitelské a žakovské knihovny. Po odsouzení Rudolfa Slánského a jeho skupiny se z učebnic odstraňovaly veškeré články, ve kterých o nich byla zmínka. Žactvo vypomáhalo při zvelebování školního dvora a zahrady. Jako trest za ničení školního zařízení museli také pomáhat upravovat část školy na zotavovnu. Převážná část žáků pocházela ze zemědělství, a tak po škole spěchali domů pomáhat s pracemi.¹⁰⁰ Dne 24. dubna 1953 vstoupil v platnost zákon o školské soustavě a vzdělávání učitelů. Podle něho měla velkému poslání socialistické školy odpovídat příprava učitelů, kteří byli hlavní činitelé výchovy školní mládeže a kteří měli zajistit vysokou ideovou i odbornou úroveň. Dětem byla poskytována osmiletá střední škola nebo osm postupných ročníků jedenáctileté střední

---

⁹⁷ RANDÁK, Jan. *Dějiny českých zemí*. Praha: Knižní klub, 2011, s. 320–323.

⁹⁸ Učitel za socialismu: Hlídač výročí a bojovník s náboženstvím. *ZPRAVY Z MUNI* [online]. 2017 [cit. 2019-03-26]. Dostupné z: <https://www.em.muni.cz/veda-a-vyzkum/9101-ucitel-za-socialismu-hlidac-vyroci-a-bojovnik-s-nabozenstvim>.

⁹⁹ Vzpomínky pana Jaromíra Šatánka.

¹⁰⁰ SOKA Šumperk. *Kronika Masarykovy střední školy ve Štíttech 1952–1972*.

školy. Osmiletá střední škola měla poskytovat základní všeobecné vzdělání a připravovat pro povolání, odbornou školu nebo pro vyšší všeobecné vzdělání.¹⁰¹

Ve školním roce 1960-1961 vešel 15. prosince v platnost zákon o soustavě výchovy a vzdělání. Vítězstvím socialismu vstoupilo obyvatelstvo Československa do nového období svých dějin. Všechno úsilí směřovalo k vytváření materiálních a duchovních předpokladů pro přechod ke komunismu. Veliká úloha ve výchově nového socialistického člověka připadala škole (příloha č. 6). Veliká společenská odpovědnost a závažnost práce učitelů vyžadovala, aby byli spjati s dělnickou třídou a s ostatními pracujícími, aby vychovávali mládež v souladu s budovatelským úsilím lidu. Tak znělo oficiální prohlášení ministerstva školství a osvěty. Realita byla ale trochu jiná a podle vedení školy se upravovala pravidla podle socialistického znění. Vyučovacím jazykem byl jazyk český nebo slovenský. Pokud byla založena škola pro děti maďarské, ukrajinské nebo polské, byly vyučovány ve svém rodném jazyce, ale výuka byla doplněna o český nebo slovenský jazyk.¹⁰²

Štítečtí pionýři se zapojili do akce „Každý pionýr 5 kg sena naší republiky“ a ve školní samoobsluze vedli prodej školních potřeb. Ačkoliv v 60. letech 20. století stále existovala cenzura, probíhaly veřejné diskuze ve velmi otevřeném stylu. Vznikaly nově kavárny, divadla malých forem a další. Ke slovu se dostali i umělci, kteří nevyhovovali komunistickému režimu, a knihkupectví se plnila zahraniční literaturou. V československé republice probíhalo od konce roku 1967 tzv. pražské jaro. Byla to doba uvolnění. Tehdejší tajemník ÚV KSČ Alexander Dubček uvedl, že je potřeba udělat změny a uvedl v platnost program „Socialismus s lidskou tváří“.¹⁰³ Učitel Jaromír Šatánek, který v 60. letech učil na Masarykově střední škole ve Štítech, poukazyval na uvolnění nejen v československé společnosti, ale také ve výuce. On jako učitel občanské výchovy mohl žákům vyprávět o bývalém prezidentu Masarykovi nebo Benešovi. Také bylo znát, že žáci si už tak svědomitě nevedli notesy, ve kterých měli zapsané ideologické úkoly. Tento model pražského jara a období volnosti ale nevyhovoval modelu sovětskému. Pražské jaro budilo nedůvěru v dalších zemích sovětského bloku. Učitelský sbor právě absolvoval přípravný týden na nový školní rok 1968-1969. V noci z 20. na 21. srpna roku 1968 překročila armáda pěti zemí Varšavské smlouvy hranice Československé republiky.¹⁰⁴ Tímto činem skončilo období pražského jara a začala doba normalizace, která trvala až do převratu v roce 1989.

---

¹⁰¹ Zákon č. 31/1953 Sb.

¹⁰² Zákon č. 186/1960 Sb.

¹⁰³ RANDÁK, Jan. *Dějiny českých zemí*. Praha: Knižní klub, 2011, s. 356–357.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 358–359.

Učitel Jaromír Šatánek se stal v roce 1967 ředitelem Masarykovy střední školy ve Štítech a ve funkci zůstal až do roku 1989.¹⁰⁵ Na škole probíhaly brigády, kdy žáci jezdili na pole státního statku Štíty sbírat kamení a brambory. Akce byly v rámci vyučování a často přesahovaly i do pozdních odpoledních hodin. Žactvu se tento systém, kdy za práci nebylo placeno a bylo jim ubíráno z jejich volna, nelíbil. Proto se stalo, že na poli vznikla malá stávka, kdy rebelanti byli potrestáni dvojkami z chování. V učitelském sboru bylo více učitelů mužského pohlaví, než je tomu teď. Ve škole panoval respekt k učitelskému sboru jako celku. Jaromír Šatánek byl kamarádský učitel s velkou autoritou. V jeho hodinách chodili někteří vybraní žáci pracovat na školní dvůr, což je bavilo více než výuka občanské nauky.¹⁰⁶

V roce 1988 přestala být rušena rádiová stanice Svobodná Evropa, která byla v Československé republice zakázána. Také se začalo pracovat na nové ústavě. Lidé se začali více zajímat o politiku a započaly se protestní akce. Ve školním roce 1988-1989 řešil učitelský sbor celkový pokles chování žáků ve škole i na veřejnosti. Dopad měla měnící se politická a společenská situace. Učitelé se snažili objasňovat žákům dění ve světě, přibližovali jim politické i ekonomické události u nás i v cizině. Škola pořádala mnoho besed, které byly prováděny s cílem zapůsobit na morálku žáků. Ředitel školy a učitelský sbor se celoročně snažil tuto situaci řešit, ale marně. Svě dobré srdce ukázali žáci až na konci školního roku, kdy se celá škola loučila s ředitelem Šatánkem, který odcházel toho roku do důchodu. Dopisy žáci řediteli poděkovali za jeho celoživotní práci ve štítecké škole.¹⁰⁷

S novým školním rokem přišel jiný ředitel školy, a také nové politické události. 17. listopad roku 1989, kdy se konala pietní akce k uctění 50. výročí smrti Jana Opletala, odstartovaly změny známé jako sametová revoluce. Vrcholem sametové revoluce byla volba Václava Havla československým prezidentem 29. prosince 1989.¹⁰⁸

Dne 31. ledna roku 1990 byl schválen návrh, aby se štítecká škola přejmenovala na Masarykovu základní školu (příloha č. 7). Přídomek Masarykova už školní budova dvakrát nesla, a dokonce byl nápis na vybledlé fasádě stále ještě vidět. Ve školním roce 1993-1994 započala stavba nové budovy, ve které v přízemí byla nová školní jídelna a v dalších dvou patrech čtyři klasické učebny a čtyři odborné učebny. 19. března roku 1996 byla na základě obsáhlé žádosti zařazena Základní škola Štíty Ministerstvem školství,

---

¹⁰⁵ SOKA Šumperk. Kronika Masarykovy střední školy ve Štítech 1952–1972.

¹⁰⁶ Viz. Příloha č. 9 Vzpomínky pana Františka Skácela.

¹⁰⁷ SOKA Šumperk. Kronika Základní školy a Mateřské školy ve Štítech 1972–2004.

¹⁰⁸ RANDÁK, Jan. *Dějiny českých zemí*. Praha: Knižní klub, 2011, s. 382.

mládeže a tělovýchovy do sítě škol. Znamenalo to, že škola splňovala všechny podmínky a mohla v daném regionu působit jako výchovná a vzdělávací instituce. V průběhu školního roku přijala Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky novelu školského zákona č. 258/1996 Sb., kterou se prodlužovala školní docházka v základním školství na 9 let. Žáci, kteří byli na základní škole ve Štítech v 8. ročníku, další školní rok automaticky pokračovali dál a jako první začali ročník 9.¹⁰⁹ Od školního roku 2006-2007 se připravoval nový školní vzdělávací program, který si každá škola musela vytvořit sama a začít podle něho pracovat nejpozději do 1. září roku 2007. V červnu roku 2008 byl uzavřen první školní rok vzdělávání podle vlastního školního vzdělávacího programu s názvem „Společně pro budoucnost“.¹¹⁰

Na Masarykově škole se stalo tradicí, že děti od 6. ročníku jezdily na seznamovací kurzy do Moravského Karlova. Postupně se začaly přidávat i další kurzy ve vyšších ročnících, které byly založeny na sociálních a komunikačních dovednostech. Tyto výlety na začátku školního roku se staly velmi populárními a konají se na škole dodnes. Celý rok byl na škole realizován cyklus projektu „Žijeme zdravě, směřujeme k dospělosti“. Byl zaměřený na osobnostní a sociální výcvik. Od školního roku 2009-2010 se začaly rekonstruovat jazykové učebny, učebna fyziky a chemie, počítačová učebna a učebna výtvarné výchovy. Pro učitele se interaktivní tabule staly překážkou, kterou jim pomáhali řešit žáci, protože v počítačové technice byli zdatnější. Učitelství se postupem času stávalo výhradně ženským. Jediný mužský element sídlil v ředitelně. I když mezi učitelkami panovaly osobní rozepře, nikdy to nebylo na jejich práci nebo chování k jednotlivým třídám znát. V roce 2010 byl stávající ředitel Miloš Harnych zvolen starostou v nedaleké obci a byl nucen odstoupit z funkce ředitele školy. Do zvolení dalšího ředitele zastávala funkci zástupkyně ředitele učitelka Eliška Knápková.¹¹¹ V roce 2014 se původní ředitel Miloš Harnych vrátil a školu vede dál. Škola je pod vedením ředitele Miloše Harnycha známa především sportovními a znalostními výkony svých žáků, kteří vítězí v mnoha soutěžích, a to i na celostátní úrovni. Tato instituce vždy byla a bude důležitou součástí místního kraje a celého města.

---

¹⁰⁹ SOKA Šumperk. Kronika Základní školy a Mateřské školy ve Štítech 1972–2004.

¹¹⁰ ZŠ a MŠ Štíty. Kronika Základní školy a mateřské školy Štíty 2004–2018.

¹¹¹ ZŠ a MŠ Štíty. Kronika Základní školy a mateřské školy Štíty 2004–2018.

2.5 Další vzdělávací instituce na území Štítů

České učňovské školství bylo ve Štítech založeno v období první republiky. Touha po vzdělání vedla tehdejší české obyvatelstvo města k otevření zimní hospodářské školy v roce 1920, do které chodili jak synové rolníků, tak samotní starší rolníci (příloha č. 4). Škola byla dvouletá a v učilo se v ní až do osudného roku 1938.¹¹²

V roce 1935 byla ve Štítech otevřena soukromá odborná škola pro ženská povolání, kterou vedly sestry řádu dominikánek. Po druhé světové válce byla opět otevřena, ale pro nedostatek financí byla v roce 1949 nadobro uzavřena. Od roku 1951 usilovalo tehdejší vedení města o zřízení nového střediska pracujícího dorostu. S odsunem německého obyvatelstva v roce 1946 totiž ve městě ubylo jak obyvatelstvo, tak i řemesla a některá dokonce zanikla. V domě, kde před válkou bývalo pekařství, zůstal jen stůl a poničená pec. Když v roce 1951 město získalo příslib učiliště, začalo s renovací staré pekárny. V roce 1952 zanikla zimní rolnická škola a na jejím místě byla zřízena nová základní odborná škola – SPD (Středisko pracujícího dorostu) pro pekaře, kováře a koláře. V roce 1960 bylo ve městě místo SPD zřízeno dvouleté zemědělské učiliště (ZOU) pro obor pěstitel-chovatel. Roku 1969 vznikl na škole tříletý učební obor chovatel-mechanizátor. Od roku 1973 se potom vyučoval obor chovatel hospodářských zvířat. Konec štíteckého učňovského školství přinesl rok 1978, kdy bylo ZOU zrušeno.¹¹³

---

¹¹² Valentová, Ivana. *Z historie učňovského školství ve Štítech*. Štítecký list. 2018, speciální vydání, s. 10.

¹¹³ Valentová, Ivana. *Z historie učňovského školství ve Štítech*. Štítecký list. 2018, speciální vydání, s. 10.

Závěr

Cílem této práce bylo zmapovat historický vývoj města a dějiny školství ve městě Štítý. První polovina práce se zaměřuje na samotné město Štítý. Hlavní mezníky města jsou rok 1278, kdy bylo město pravděpodobně založeno. V letech 1308-1752 se ve Štítech vystřídal 6 feudálních majitelů. Město v těchto letech málo prosperovalo a všichni majitelé byli nuceni dříve nebo později město prodat. V roce 1914 s příchodem první světové války byli na frontu odvedeni štítečtí muži. V roce 1918 se jich z 219 vrátilo 188. Období míru a klidu trvalo dvacet let. Dne 9. října roku 1938 vstoupila do města německá branná moc a 1. září 1939 započala druhá světová válka, do které byli znovu odvedeni muži z města. O šest let později se 9. května 1945 dostala do města ruská Rudá armáda a město osvobodila od německých okupantů. V roce 1946 probíhal ve městě odsun německého obyvatelstva, který probíhal klidně a bez obětí na životech. Po řadu let se město zvelebovalo a vzpamatovávalo z hrůz druhé světové války. Bylo poničeno mnoho budov, ale také mnoho životů. Obyvatelstvo města se snažilo zpříjemnit prostředí svého živobytí, a tak roku 1964 začal místní učitel Rudolf Čáp a jeho kolegové z řad učitelského sboru s výstavbou tábořiště, které městu sloužilo až do roku 2007 a stalo se z něj vyhledávané prázdninové působiště nejen pro české, ale i zahraniční turisty.

V druhé části své práce jsem se zabývala historií školství na území města. Prvním historickým mezníkem je podle děkanské kroniky v Šumperku rok 1672, kdy ve městě byla první škola. Bohužel se nedochovala její kronika, a tak je děkanská kronika jediným zdrojem této školy. V roce 1853 nechali tehdejší feudální majitelé Lichtenštejnové postavit školu za kostelem. Česká menšina, která ve městě žila, toužila mnoho let po vlastní vzdělávací instituci, která by jejich dětem nabídla výuku v jejich rodném českém jazyku. Toto přání bylo vyslyšeno a v roce 1908 byla ve Štítech otevřena první česká škola. Školní budova ale procházela mnoha změnami, které nebyly vždycky dobrovolné. Po šesti letech se škola musela odstěhovat dál od centra města k nádraží, kde 2. ledna roku 1914 byla zahájena školní výuka. Ani na tomto místě nebylo škole přáno a školní třídy se musely rozmístit po celém městě. Výbor Ústřední Matice školské, který byl založen v roce 1880 se snažil pro školu sehnat vhodnou budovu. To se ale po řadu let nedařilo. Po několika pokusech koupit dům se výbor usnesl k řešení, že bude nejlepší koupit stavební pozemek, na kterém se postaví česká škola úplně nová. Až 20. června 1926 byla otevřena nově postavená budova obecné a měšťanské školy ve Štítech. Jako všechno české byla trnem v oku většině německého obyvatelstva. V roce 1929 nastoupil na českou měšťanskou školu spisovatel a učitel Josef

Kocourek. Ve službách zdejší školy zůstal až do roku 1931. Za dobu svého pobytu zde stačil založit časopis Šíp a napsat několik svých významných děl. V období druhé světové války se škola musela vyklidit a sloužila účelům německé armády. Obecná i měšťanská škola byly opět rozesety po městě. Učitelé se snažili své žáky umístit do jiných českých škol, ale všude v okolí na tom byly české školy stejně, někde možná i hůře. V květnu roku 1945 si oddechl jak československý lid, tak školství. Skončila druhá světová válka. Dne 6. června 1945 se v několika málo vyklizených učebnách začalo opět vyučovat.

Při psaní této práce mě nejvíce u obou kapitol zaujalo období od roku 1908 po rok 1946. Ať nacistický nebo socialistický režim působily na místní obyvatelstvo a školství po řadu let. Čas strávený nad kronikami, knihami a městskými zpravodaji mě obohatil o mnoho nových informací. Člověk si neuvědomuje a neváží, v jaké době klidu má šanci žít. Když jsem pročetla jednotlivé příběhy obyvatel a školy, přišlo mi líto té nespravedlnosti, která byla na české menšině a školství po mnoho let páchána. Sama jsem byla devět let žákem této v dnešní době devítileté Masarykovy základní školy. Za dobu svého studia na této škole jsem bohužel nikdy neměla možnost slyšet přednášku učitelky Valentové o místních poměrech a školství. Díky pedagogické praxi, kterou jsem vykonávala na této základní škole, ale vím, že dnešní žáci měli možnost nahlédnout do koutů historie města, ve kterém žijí, a školy, ve které se vzdělávají. Jsem ráda, že mohu konstatovat, že přednášky o historii města a školství nejsou jenom záležitostí pro žáky základní školy, ale jsou pořádány i pro místní obyvatelstvo, které je v hojném počtu navštěvuje. Práci jsem doplnila jen o pár vzpomínek bývalého ředitele Jaromíra Šatánka, který ve věku 90 let zemřel. Ale i těch pár řádků, které jeho vzpomínky tvořily, dokreslily tehdejší dobu a systém ve školství. Školních kronik nebylo mnoho, a tak si myslím, že téma českého štíteckého školství bylo plně vyčerpáno.

Seznam použité literatury a pramenů

Literatura

BARTOŠ, Josef, Jindřich SCHULZ a Miloš TRAPL. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. svazek IV. Ostrava: Profil, 1990.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918–1938)*. Praha: Libri, 2000. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-027-6.

LAUERMANNOVÁ, Marie. *720 let Štítů 1278–1998*. Štíty: Město Štíty, 1998.

LAUERMANNOVÁ, Marie. *Navrácení titulu ‘‘MĚSTO’’ obci Štíty*. I. Vydání. MěÚ Štíty, 1994.

RANDÁK, Jan. *Dějiny českých zemí*. Praha: Knižní klub, 2011. ISBN 978-80-242-3205-8.

SEMOTANOVÁ, Eva a Jaroslav SYNEK. *Česko: Ottův historický atlas*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7360-577-5.

VALENTOVÁ, Ivana a Pavel ŠEVČÍK. *Štíty: historie a proměny města 1278–2018*. I. vydání. Štíty: Pavel Ševčík – Veduta, 2018. ISBN 978-80-86438-74-0.

Zákony

Zákon č. 189/1919 Sb.

Zákon č. 31/1953 Sb.

Zákon č. 186/1960 Sb.

Městský zpravodaj

Valentová, Ivana. *Školství na Šilpersku*. Štítecký list. 2008, č. 6, s. 4–5.

Valentová, Ivana. *Kocourkův rok*. Štítecký list. 2005, č. 5, s. 12.

Valentová, Ivana. *Z historie učňovského školství ve Štítech*. Štítecký list. 2018, speciální vydání, s. 10.

Štítecký list. Zpravodaj města Štíty. 2000, č. 3.

Štítecký list. Zpravodaj města Štíty. 2001, č. 4.

Štítecký list. Zpravodaj města Štíty. 2003, č. 6.

Štítecký list. Zpravodaj města Štíty. 2004, č. 1.

Štítecký list. Zpravodaj města Štíty. 2004, č. 5.

Štítecký list. Zpravodaj města Štíty. 2014, č. 6.

Štítecký list. Zpravodaj města Štíty. 2016, č. 4.

Štítecký list. Zpravodaj města Štíty. 2017, č. 3.

Štítecký list. Zpravodaj města Štíty. 2018, č. 4.

Kroniky školy uložené ve Státním Okresním archivu Šumperk

Kronika Obecné/ Národní školy v Šilperku 1908–1950.

Kronika státní měšťanské školy v Šilperku 1922–1952.

Kronika Masarykovy střední školy ve Štítech 1952–1972.

Kronika Základní školy a Mateřské školy ve Štítech 1972–2004.

Kroniky školy uložené ve školním archivu

Kronika Základní školy a mateřské školy Štíty 2004–2018.

Kroniky měst Štíty uložené ve Státním archivu Šumperk

Kronika Města Štíty, 1950, inv. číslo: 1a.

Kronika Města Štíty, 1950–1955, inv. číslo: 1b.

Kroniky města Štíty uložené na Městském úřadě Štíty

Kronika města Štíty, 1989–2008.

Kronika města Štíty, 2008–2018.

Vzpomínky ředitele Jaromíra Šatánka

Vzpomínky pana Františka Skácela

Internetové zdroje

Acrobat PARK. *Acrobat PARK*. [online]. 2016 [cit. 2019-02-08]. Dostupné z:

<http://www.acrobatpark.com/>.

Český statistický úřad: Počet obyvatel v obcích k 1. 1. 2018 [online]. 30. dubna 2018 [cit. 2019-01-14]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcichsee2a5tx8j>.

DĚJEPIS. *80. léta, Sametová revoluce* [online]. [cit. 2019-03-17]. Dostupné z:

<http://www.dejepis.com/ucebnice/80-leta-sametova-revoluce/>.

DĚJEPIS. *Třicetiletá válka* [online]. [cit. 2019-03-17]. Dostupné z:

<http://www.dejepis.com/ucebnice/tricetileta-valka/>.

DĚJEPIS. *České národní probuzení* [online]. [cit. 2019-03-17]. Dostupné z:

<http://www.dejepis.com/ucebnice/ceske-narodni-probuzeni/>.

Digitální knihovna. *Vlastivědný věstník moravský: Z počátků města Šilperka*. [online]. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:29b58610-618e-11e4-8b87-001018b5eb5c?page=uuid:965757e0-6197-11e4-8fe2-5ef3fc9bb22f>.

Historie školy. *Základní škola a mateřská škola Štítý* [online]. [cit. 2019-03-17]. Dostupné z:

<https://www.zsstity.cz/zakladni-skola/historie-skoly/>.

MÍSTOPISNÝ PRŮVODCE POD ČESKÉ REPUBLICÍ. *Štítý*. [online]. [cit. 2019-02-10].

Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/5771/stity/>.

Navštivte Jeseníky. *Přírodní park Březná*. [online]. 2017 [cit. 2019-02-08]. Dostupné z:

<https://www.navstivtejeseniky.cz/cil/prirodni-park-brezna>.

PO STOPÁCH LICHTENŠTEJNŮ NA JIŽNÍ MORAVĚ A DOLNÍM RAKOUSKU. *Šilperk (Schilldberg)*. [online]. 2014 [cit. 2019-02-09]. Dostupné z:

<http://www.liechtensteinove.cz/cz/cat/4/>.

Školství za Protektorátu. *Školákem v Protektorátu: projekt památník Terežín* [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <https://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz/index.php/kolstvi-za-protektoratu>.

Učitel za socialismu: Hlídač výročí a bojovník s náboženstvím. *ZPRÁVY Z MUNI* [online]. 2017 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <https://www.em.muni.cz/veda-a-vyzkum/9101-ucitel-za-socialismu-hlidac-vyroci-a-bojovnik-s-nabozenstvim>.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – první budova české školy z roku 1908

Příloha č. 2 – budova české školy u nádraží z roku 1914

Příloha č. 3 – budova německé školy z roku 1938

Příloha č. 4 – budova učiliště z roku 1950

Příloha č. 5 – stavební parcela obecné a měšťanské školy z roku 1925

Příloha č. 6 – podoba české školy z roku 1972

Příloha č. 7 – podoba Masarykovy základní školy z roku 2010

Příloha č. 8 – pováleční ředitelé základní školy ve Štítech

Příloha č. 9 – vzpomínky pana Františka Skácela

Příloha č. 1: První budova české školy z roku 1908

Zdroj: archiv Josefa Havleny

Příloha č. 2: Budova české školy u nádraží z roku 1914

Zdroj: archiv Josef Havlena

Příloha č. 3: Budova německé školy z roku 1938

Zdroj: archiv Josefa Havleny

Příloha č. 4: Budova učiliště z roku 1950

Zdroj: archiv Josefa Havleny

Příloha č. 5: Stavební parcela obecné a měšťanské školy z roku 1925

Zdroj: archiv Josefa Havleny

Příloha č. 6: Podoba české školy z roku 1972

Zdroj: archiv Josefa Havleny

Příloha č. 7: Podoba Masarykovy základní školy z roku 2010

Zdroj: Navštivte Jeseníky, dostupné z: < <https://www.navstivtejeseniky.cz/akce/den-otevrenych-dveri-a-vystava-keramiky-v-zs-stity>>

Příloha č. 8:

Tab. 1: Pováleční ředitelé základní školy ve Štítech

Ředitelé školy ve Štítech	Období
Břetislav Janů	od září roku 1945 do srpna roku 1955
Vlasta Červenková	od září roku 1955 do srpna roku 1967
Jaromír Šatánek	od září roku 1967 do srpna roku 1989
Zdeněk Sitta	od září roku 1989 do srpna roku 1990
Josef Knápek	od září roku 1990 do srpna roku 1997
Božena Sojáková	od září roku 1997 do srpna roku 2002
Miloš Harnych	od září roku 2002 do září roku 2010
Pavel Dvořáček	od září roku 2011 do srpna roku 2014
Miloš Harnych	od září roku 2014 po současnost

Zdroj: <https://www.zsstity.cz/zakladni-skola/historie-skoly/>

Příloha č. 9:

Vzpomínky pana Františka Skácela (škola ve Štítech očima žáka)

---

1. V jakých letech jsi navštěvoval školu ve Štítech?

Školu jsem navštěvoval od roku 1977 do roku 1985. Školní docházka byla osmiletá.

2. Vzpomeneš si někdy na tuto školu?

Pokaždé, když jsem se vracíval ze zahraničí domů, vzpomněl jsem si na školu hned v naší ulici, protože pan ředitel Šatánek bydlel v prvním domě.

3. Jaká je tvoje první vzpomínka na školu?

Moje první vzpomínka na školu patří školnímu tanečnímu kroužku Plamínek, který vedly paní učitelka Lauermannová a Bauerová. Taneční klub byl vyhlášený, a to nejen ve škole, ale i v kraji. Do tohoto kroužku jsem dlouho nechodil, ale začal jsem navštěvovat klub Mladého hasiče, a také fotbal.

4. Který učitel se ti vybaví jako první?

První vzpomínka patří paní učitelce Jílkové, která mě měla v 1. nebo 2. třídě. Tenkrát jsme se měli naučit básničku a odříkat ji před třídou. Doma jsem ji uměl na jedničku, ale ve škole jsem zadržoval a zapomínal celé věty z básničky. Paní učitelka na mě byla zasedlá a já jsem v jejích hodinách trpěl. Nevím, čím jsem si její zlost zasloužil. Často mě

i ponižovala před ostatními spolužáky. Jako skoro každý kluk jsem v penálu neměl jenom tužky, pera a gumu. Poukazovala na můj nepořádek ve věcech před celou třídou.

5. Změnilo se pro tebe něco na druhém stupni?

Na druhém stupni se moje vztahy s učiteli o mnoho zlepšily. Snad nejraději jsem měl pana ředitele Šatánka, který naši třídu učil občanskou výchovu. Často jsem v jeho hodinách se svým kamarádem chodil na školní dvůr a pomáhal, místo učení se občanské výchovy. Pan ředitel Šatánek měl pochopení pro spoustu věcí, a hlavně pro chlapecké dobrodružné a trochu výbušné srdce. Tenkrát jsem měl problém se svým spolužákem. Došlo až na rvačku, kterou se můj spolužák pochlubil doma a jeho maminka přišla dělat pořádky do školy. Pan ředitel Šatánek si zavolal mého tatínka, aby celou záležitost vysvětlil. Na žádné vysvětlování se ale nedostalo, protože v ředitelně visel velký plakát pražské Slavie a můj tatínek byl srdcem i duší Sparťan. Řešení našeho chování se zvrhlo v diskuzi dvou fanoušků fotbalu. Jak pan ředitel Šatánek, tak pan učitel Lauermann se snažili, aby se spory vyřešili na místě a netahali jsme je domů. Buď se věc vyřešila slovně anebo ručně.

6. Měl jsi oblíbeného učitele?

Nejhodnější učitelkou byla Lydie Valentová, která nás měla na dějepis. Strašně často zapomínala. Pamatuji si, že jsem jí na začátku hodiny nahlásil, že jsem zapomněl domácí úkol, a když jsem ho přes hodinu dodělat a na konci hodiny jsem jí řekl, že jsem ho našel, tak mi ho uznala.

7. Jaký byl tvůj nejhorší kázeňský prohřešek?

Mým největším prohřeškem se stala dvojka z chování. Získal jsem ji díky stávce, kterou jsem začal na brigádě pro státní statek Štítý. Sbírali jsme kamení na poli a pracovali jsme jak jinak než zadarmo. Práce se protáhly a už bylo i po odpoledním vyučování. Nechtělo se nám věnovat volný čas na práci, za kterou jsme ani nic nedostali. Učitelé tehdy rozhodli, že to jinak, než dvojkou z chování řešit nejde.

8. Pociťoval jsi ve škole příliš velké prosazování komunismu?

Jako kluk jsem to nějak nevnímal. Samozřejmě rodiče o tom často mluvili, ale já jsem to jako dítě neřešil. Učitelé se k nám chovali téměř všichni stejně. Až v osmé třídě jsme se dozvěděli, že na nás byly na celém druhém stupni učiteli psány posudky, které se přikládaly k přihlášce na střední školu nebo učiliště. Tenkrát jsem se na učiliště dostal na odvolání a vlastně velkou náhodou. Zástupce ředitele zjistil, že moje příjmení a příjmení nějakého vysoce postaveného úředníka v kraji se shoduje a myslel si, že jsme příbuzní. Po vstupu na školu se mě na to hned ptal. Já jsem mu ale musel říct, že se jedná o shodu náhod.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Barbora Skácelová
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Pavel Kopeček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Dějiny města Štíty a historie školství ve Štítech
Název v angličtině:	The history of Štíty city and the history of education in Štíty city
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá dějinami města Štíty a historií jeho školství. Zaměřuje se na vývoj města od jeho založení po současnost a na důležité mezníky českého školství ve městě. Dále také stručně popisuje ostatní vzdělávací instituce ve městě.
Klíčová slova:	Město Štíty, historie města, historie školy, česká škola, vzdělávací instituce, školství, vývoj školství
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis deals with the history of the Štíty town and the history of its education system. It focuses on the development of the city from its foundation to the present time and on the important milestones of Czech education in the city. It also briefly describes other educational institutions in the city.
Klíčová slova v angličtině:	Štíty city, history of the city, history of the school, Czech school, educational institutions, education, education history
Přílohy vázané v práci:	9 příloh
Rozsah práce:	40 stran
Jazyk práce:	čeština